

KISLÁNG KÖZSÉG

TELEPÜLÉSTERV

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

*készült a kulturális örökség védelmével
kapcsolatos szabályokról szóló
68/2018. (IV.9.) korm. rendelet alapján*

MEGBÍZÓ:

Kisláng Község Önkormányzata
8156 Kisláng, Fő utca 63.

FELELŐS TERVEZŐ:

Fehér Vártervező Kft.
8000 Székesfehérvár, Rába utca 22.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés

I. Építészeti örökségvédelem	3
1.1 A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása , a történeti településmag)	4
1.1.2 A történeti településszerkezet alakulása, a történeti településmag	6
1.1.3 A történeti tájszerkezet alakulása	10
1.2 A védett műemléki értékek települési értékleltára:	11
1.2.1 a világörökségi, és világörökségi várományos helyszínek és területek.....	11
1.2.2 Az országos építészeti örökség elemei	11
1.3 A helyi építészeti örökség települési értékleltára, amely értékkataszterben az önkormányzati főépítész által meghatározottak szerint tartalmazza a helyi építészeti örökség országos vagy helyi védelemre méltó elemeit	11
Kisláng települési értékleltára	12
II. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése	25

KISLÁNG KÖZSÉG

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT	35
1.1. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA	35
1.2. A TELEPÜLÉS RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGÉNEK FELMÉRÉSE	37
1.2.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai	37
1.2.2. Jogszabályi környezet	37
1.2.3. Régészeti lelőhelyek	37
2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGRE	41
3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV (RÉGÉSZET)	44
4. ÖSSZEFOGLALÁS	45

BEVEZETÉS

Kisláng község önkormányzata 2022. évben döntött a település új Településtervének (Településfejlesztési Tervének és Településrendezési Tervének) elkészítéséről.

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 83. § (1) és (2) bekezdése értelmében ebben az esetben települési örökségvédelmi hatástanulmányt (továbbiakban: TÖHT) kell készíteni a megalapozó vizsgálat részeként a Korm. rend. 14. melléklete szerinti tartalommal.

Jelen TÖHT az örökségvédelmi hatáskörben eljáró Fejér Megyei Kormányhivatal régészeti örökség és műemléki érték védelme egyeztetési szakterületet érintően kiadott FE/OVED/950-2/2022 iktatószámú előzetes szakmai vélemény és a FMKH Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Építésügyi és Örökségvédelmi Osztály adatszolgáltatása alapján Készült.

*Kisláng madártávlatból:
<https://mapio.net/> - drónfotó*

I. ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉGVÉDELLEM

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1 A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása , a történeti településmag)

Kisláng község Fejér vármegye délnyugati részén, az Enyingi járásban fekvő település. Térbeli elhelyezkedése alapján a vármegyeszékhely Székesfehérvártól mintegy 38km-re, a járásközpont Enyingtől 17km-re, a főváros Budapesttől pedig közel 97km-es távolságra helyezkedik el. A legközelebbi városok a járási székhely Enying és a szintén Fejér vármegyei Polgárdi város. Kistáji elhelyezkedése alapján a Káloz-Igari löszhátak részét képezi. A település közigazgatási területe 5305,46 ha. A község belterületén átmenő 6301 jelű Mátyásdomb- Polgárdi összekötő út biztosítja a település közúti kapcsolatát. Lakónépessége 2552 fő a 2021. Dec. 31-i KSH mérési adatok alapján.

A település címere:

A címerpajzs felső kék mezőiben megjelennek a katolikus és református hitéletet jelképező apostoli kereszt és kehely. A középső zöld mezőben a település mezőgazdasági jellegét ábrázoló hármaskalászesz jelenik meg. Az alatta lévő 11 osztással rendelkező, földet szimbolizáló barna mezőből emelkedik ki a búzalkalászesz, ami az élet és termékenység szimbóluma. A barna mező alján található lobogó láng a település nevére utal (Kis-láng). A láng aranysárga színe a világosságot, a piros pedig az emberi egygyé tartozást szimbolizálja. A címerpajzsot kiegészítő csúcsban a település községi rangjának elismerési dátuma található, a pajzs feletti szalagdíszben pedig a település neve olvasható.

Forrás:

<https://nemzetijelkepek.hu>

1.1.1 Településtörténet

Kisláng település létrejött a XIX. század második felében megújuló nagybirtok-gazdálkodási folyamatoknak köszönhető. A korábbi történelmi időszakokban a térségben létező Lángh település a törökellenes felszabadító háborúk idején elpusztult. Lakói később visszatértek és Soponyát népesítették be.

A település nevének eredete a hajdani Languus vezetéknevből ered, ugyanis a XIII. század második felében a mai Kisláng területe az előbb említett vezetéknevű család birtokában volt. Egyes nyelvészek szerint viszont szláv eredetű a név, amelynek jelentése: kis erdő, liget.

A Lángi uradalmi puszta:

A pusztán maradt nagykiterjedésű birtoktest a Vásonkői Zichy család birtokába került, akik Nagyláng székhellyel uradalmi központot alakítottak ki. A lángi uradalom Nagyláng, Aba, Csősz és Tác községek határában terült el.

A XVIII. században több major is épült a lángi uradalomban. Ezek egyike volt Kisláng, amelyet

Pusztaláng és Külső-Láng elnevezéssel is illettek.

Az uradalmi major rendszerben történő gazdálkodás jellege miatt a XIX. században már munkaerőhiánnyal küzdött az uradalom, ezért cselédeket, zselléreket kezdtek alkalmazni. Ennek ellenére az uradalom a század végére nehéz gazdasági helyzetbe került, melyet az egyes területek bérbeadásával igyekeztek enyhíteni. A gazdasági nehézségeket Gróf Zichy János a Kisláng pusztai gazdaság felparcellálásával és eladásával kívánta megoldani. A parcellázási tervet 1902-re el is készítették, és a tulajdonos megbízta Csizmadia Sándor soponyai jegyzőt a parcellázás és telepítés lebonyolításával.

A telep lakossága a parcellázás során rohamosan növekedett. Míg 1900-ban 920 fő lakta, 1906-ban már 2000 léleknél több élt a községben.

A közigazgatásilag Nagylánghoz tartozó településen hiányoztak a legelemibb kulturális és egészségügyi létesítmények. Kézenfekvő dolog volt, hogy az újonnan telepített községet önállósítani kell. 1910-ben már 3014 lakos élt a községben, időközben iskolák létesültek és létrejött az első önálló lakossági szerveződés, az Iparos olvasóköri is. A belügyminisztérium több elutasítás után 1913. május 21-én a 6039 magyar holdra települt Kislángból önálló nagyközséget alakított. Még ebben az évben megválasztották a község jegyzőjét és bíróját is.

A második világháborúig a község életét és fejlődését a történelmi események befolyásolták. Ebben az időszakban alakult ki gyakorlatilag a mai településszerkezet. Jelentősebb fejlődés a negyvenes évek végére tapasztalható, amikor is több házzal és teleppel bővült a község.

A második világháború alatt Kisláng többször is cserélt gazdát. A németek által kiépített védelmi rendszer, a Margit-vonal a település területén húzódott végig. Ez idő alatt a lakosság nagy része kétszer is elmenekült, mind a két templomot felrobbantották, illetve számos épület is használhatatlanná vált.

A második világháború utáni időben a település a kialakult határain belül fejlődött, a nagy telkek továbbosztásával, az üres telkek beépítésével, házak újjáépítésével és részben új parcellázásokkal.

1949. elején megalapították a község belterületét és ekkor adták nevet az újonnan épült Béke és Szabadság utcáknak is. Az 1949. évi népszámlálás idején a lakosok száma 3983 fő volt.

1985-ben az átcsatolásokkal (Dégtől, Káloztól) 5306 hektár lett Kisláng területe.

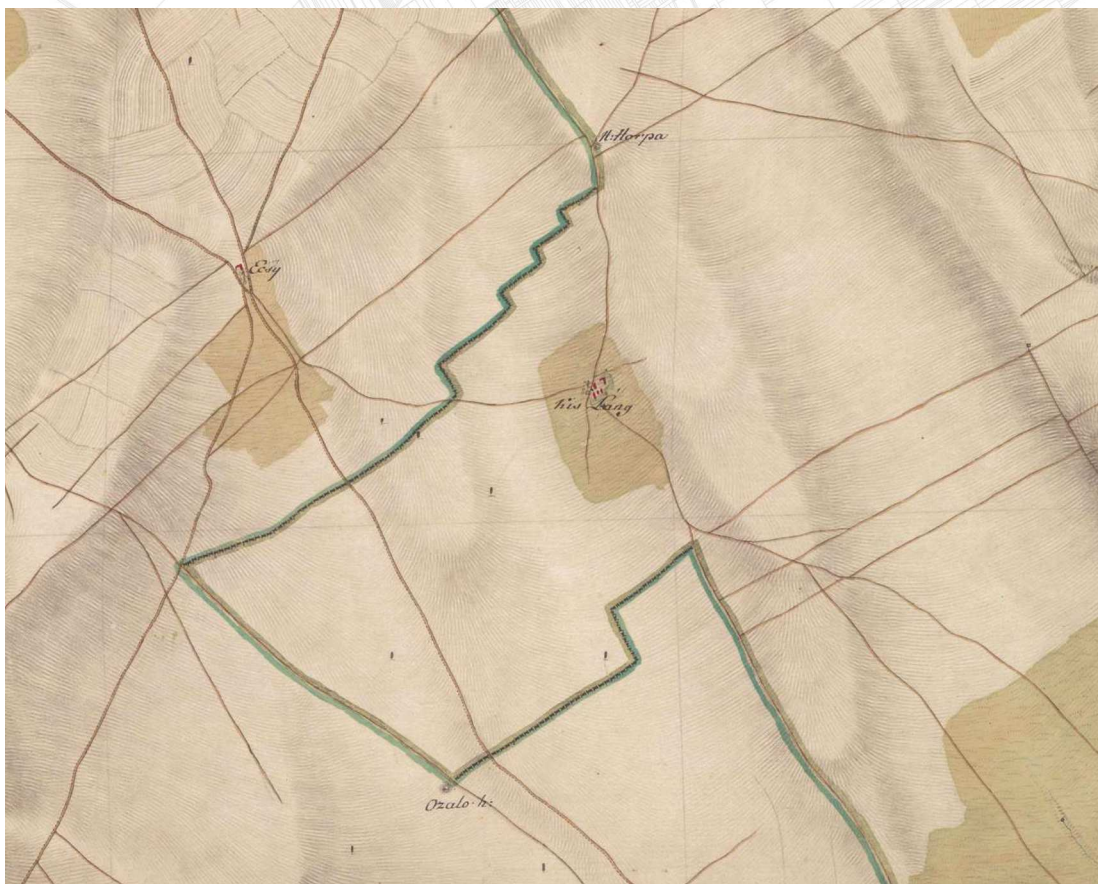
1.1.2 A történeti településszerkezet alakulása, a történeti településmag

Mint már említésre került, Kisláng a XX. Század elején a történelmileg kialakult uradalmi major helyén mesterségesen kialakított település.

Ennél fogva előzmények nélküli településnek mondható, de a szerkezeti kialakítása nem előzmények nélküli. A korabeli katonai térképekből jól nyomon követhető a jelenlegi igazgatási terület használatának és az uradalmi major (puszta) környezetének az alakulása. Megfigyelhető egy szerves fejlődés, az egyes korokban kialakuló szerkezeti jellemzők folyamatos alapját képezik a következő szakaszoknak. Ez a folyamat még a parcellázáskor is töretlen.

Első katonai felmérés:

Az 1782-1785-ös katonai térképen jelenik meg először „Kis Láng” néven a gazdasági major helye, néhány épület és kút meglétének jelzésével. Felismerhető, hogy a major a Kislángi árok mellett helyezkedik el. Fel vannak tüntetve a major kapcsolatai a többi majorral, de közvetlen bekötő útjai valamilyen nagyobb térségi egységbe még nem léteznek. Erdők a térségben még nincsenek, a területfelhasználás nincs részletezve. Kisláng Puszta közvetlen környezete alapvetően rét-legelő használatú, erre utal a dűlőutak hiánya. Az Ecsi major és a későbbi Ödön major köztete már táblásított, itt a szántó művelés hamarabb beindult, mint Kisláng Pusztán.

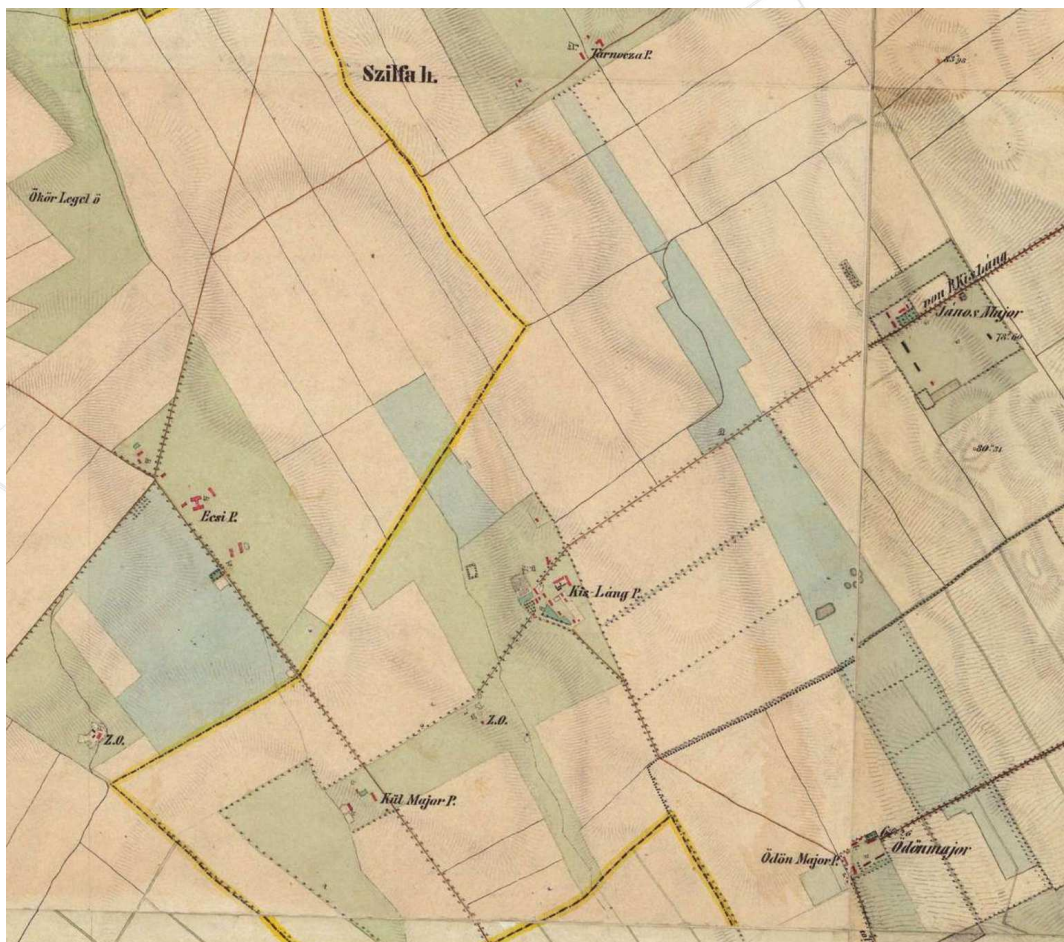

Kisláng az első katonai felmérésen (1782-1783) Forrás: maps.arcanum.hu

Második katonai felmérés:

Az 1819-1869-es katonai térkép már több, részletesebb információt tartalmaz a majorról és a körülötte elterülő földek használatáról. Jellemző, hogy a terület már táblásított. Ezek a művelési blokkok ma is felismerhetőek. Karakteresen megjelenik a majort Nagy Lánggal összekötő út, amelynek mentén fasorok léteznek már. Enneke az útnak a Bozót patak és a majorközpont közötti

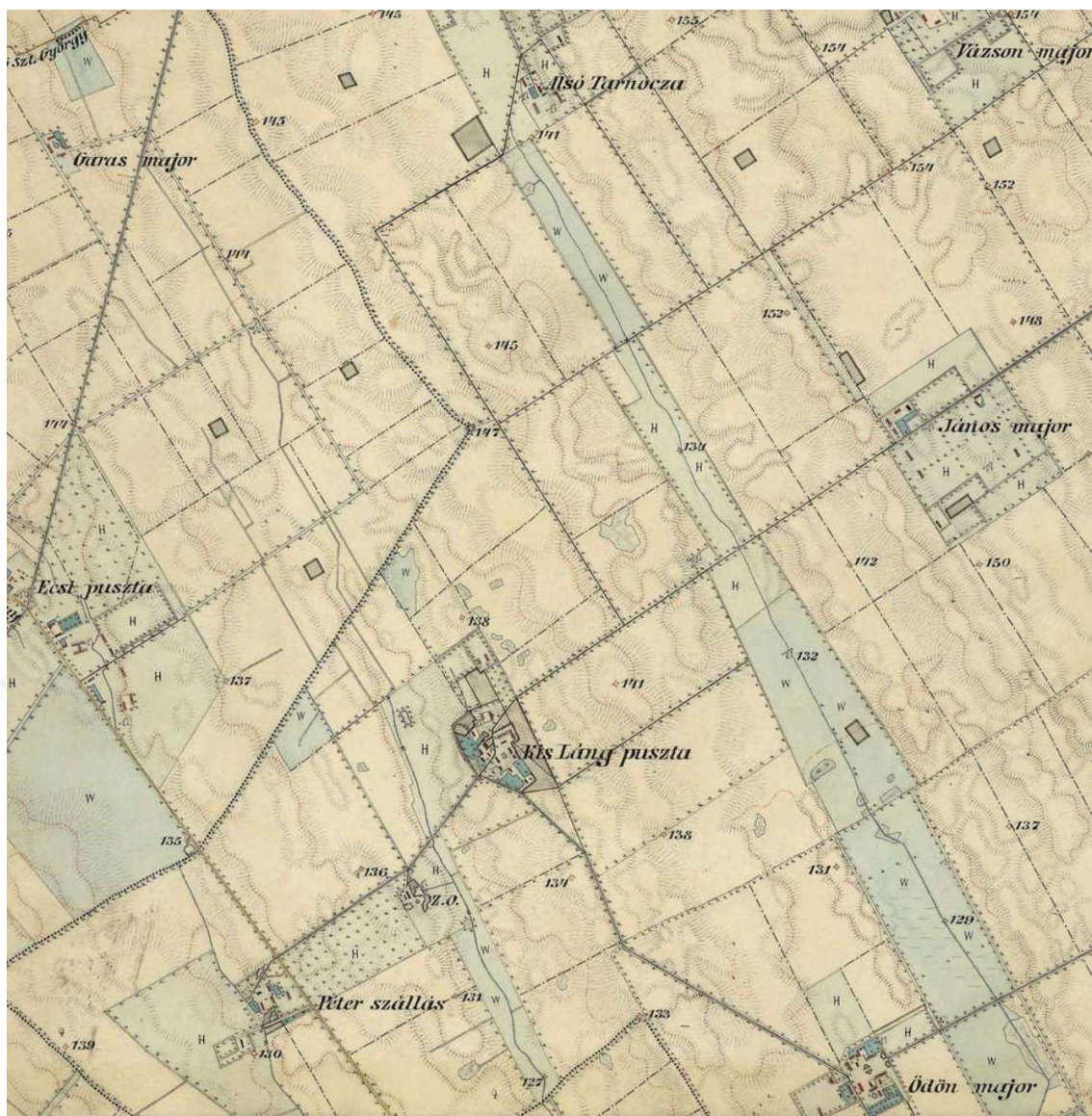
szakasza jelenleg a Fő utca. Konszolidálódott a táblák közötti dűlőutak rendszere, ezek közül több jelenleg is működő. Ugyancsak felismerhető a Vörösmarty utca, mint tábla határ, a Kossuth, Petőfi és Táncsics utcák nyomvonala, fásított dűlőutakként. Az a tény, hogy ez a szerkezet átvételre került a későbbi parcellázáskor, jól mutatja, hogy milyen racionális birtokhasználat volt jellemző a korra. A település mai magja szerves továbbfejlesztése a mindenkori területfelhasználásnak.

Kisláng a második katonai felmérésen (1819-1869) Forrás: maps.arcanum.hu

Harmadik katonai felmérés:

A harmadik katonai felmérés térképe közvetlenül a parcellázás előtti állapotokat ábrázolja, a majdani települést meghatározó szerkezeti elemek jó felismerhetőségével. Érzékelhető a Szent István utca tengelyvonalát generáló egyenes, ami megegyezik az Alsó Tarnócai pusztá felőli bejárat folytatásával az Ödön major felé. Az Ödön majort és Kis Láng pusztát összekötő út a parcellázás után elvesztette eredeti fontosságát, azt az Ödön majortól észak-északnyugat felé kiinduló dűlőút vette át. Ugyancsak jól felismerhető a Dózsa utca vonalvezetése is.

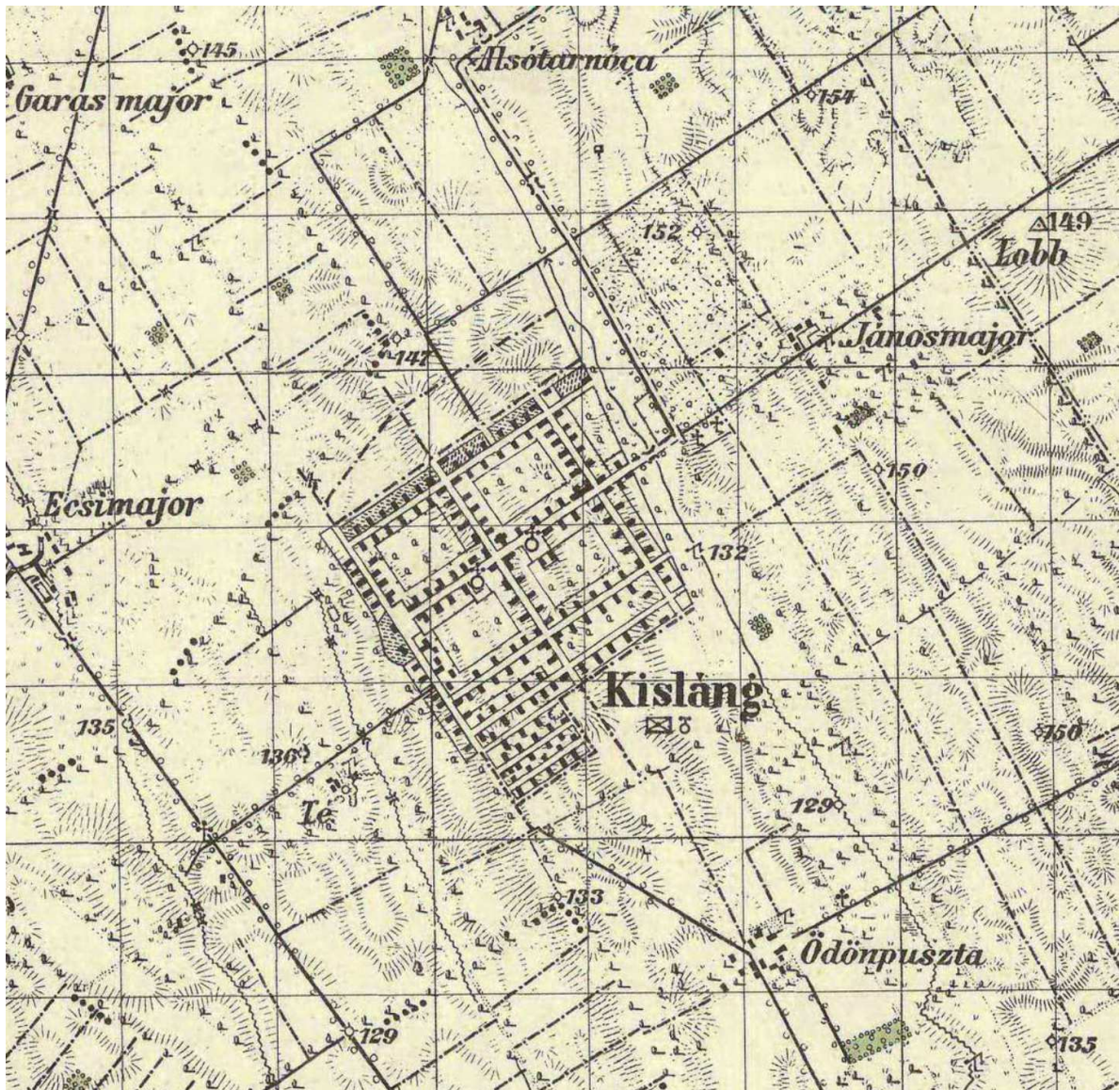
Kisláng a harmadik katonai felmérésen (1869-1887) Forrás: maps.arcanum.hu

Katonai felmérési térkép 1941-ből:

Az 1941-es katonai felmérési térképen már a mai saktábla szerű településszerkezet látható az 1900-as évek elején megkezdett parcellázások következtében.

A falu magját a már 1904-ben meglévő országút mellett létrejött főutca képezi. Az 1904-1905-ös parcellázások a Fő utca mentén történtek meg, majd a következő évben az ezzel a párhuzamosan futó Vörösmarty, Kossuth és Petőfi utcák, valamint részben a Dózsa és Sándor utca telkei kerültek kialakításra. Ez utóbbi megnyújtásával délkeleti irányba az 1920-as években létrejött az ú.n. Újtelep (Táncsics, Ady, József Attila utcák). Az Újtelep végleges beépülése az 1930-as, 1940-es években ment végbe.

Az első ütemben kialakított északibb tömb (Kossuth-Sándor-Vörösmarty-Dózsa utcákkal lehatárolt tömb) szélesebb utcákkal, nagyobb telkekkel rendelkezik (20-25 m széles, 4600-8500 m²), míg a későbbiekben kialakított délibb részek már valamivel visszafogottabb méretezésű (16-18 m széles, max. 2800 m²)

Kisláng katonai felmérési térképe (1941) Forrás: maps.arcanum.hu

Légifotó 1960-as évekből:

A CORONA kéműhold felvételén már látszik az 1945-ös földosztás után az Újteleppel szemben megépült Béke és Szabadság utca, ahol nagyrészt a volt mezőgazdasági cselédek, mezőgazdasági munkások és törpebirtokosok jutottak 600 négyszögöl házhelyhez.

Kisláng a CORONA kéműhold felvételén (1960-as évek) Forrás: maps.arcanum.hu

1.1.3 A történeti tájszerkezet alakulása

A XVIII. század végén a jellemző tájhasználat a mezőgazdálkodás volt, bár a szántó- és gyepterületek arányát azonosítani még nem lehet. Jelentős erdőterület már akkor sem volt Kisláng területén.

A XIX. század közepén a külterületi úthálózat és a majorok egyre szaporodnak, puszták (hajdani mezőgazdasági üzemek). Az utak mellett gyakran telepítettek fasorokat. Domináns maradt a mezőgazdasági tájhasználat.

A XIX. század utolsó harmadában készült (II. Katonai felmérés) térképeken már jól kirajzolódik a mikrodomborzat és az, hogy a völgyaljakban gyepgazdálkodást folytattak. A külterületi útrendszer gyakorlatilag elérte a mai nyomvonalúthálózat formáját. A puszták, majorságok tájképben meghatározó szerepet tölthettek be. Külön ábrázlják a szántó- és gyepterületeket, előbbi meghatározó szerepet töltött be a tájgazdálkodásban.

A legnagyobb tájalakító tevékenységet a XX. század második felében élte át a község és lakossága. A hajdani Kislángpuszta önálló településsé szerveződött (korábban Nagyláng és Dég közigazgatási területéhez tartozott). A mezőgazdaságot téveszesítették, a közutakat szilárd burkolattal látták el és

közműhálózat (víz, villany, gáz, közvilágítás), a külterületen magasfeszültségű légvezetékek, a településközpontban számos középület épült. Jelentős erdőterület továbbra sem volt, illetve a XX. század második felére – egy kivételével – a külterületi majorságok is eltűntek, a nagy területű táblák, intenzíven művelt szántóterületek váltak meghatározóvá.

1.2 A védett műemléki értékek települési értékleltára amely értékkataszterben tartalmazza:

1.2.1 a világörökségi, és világörökségi várományos helyszínek és területek

A világörökségi várományos helyszínek listáját a 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről tartalmazza. A lista, valamint az Országos Területrendezési terv nem említi Kisláng térségében világörökségi várományos helyszínt, területet.

A világörökségi helyszínek listáját a 2011. évi LXXVII. törvény a világörökségről tartalmazza, mely összhangban van az UNESCO 1972. november 16-án kelt, az 1985. évi 21. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezményvel. A világörökségi listán 8 magyarországi helyszín szerepel. Kisláng község területén a törvény és az Országos Területrendezési terv alapján nem található világörökségi helyszín és terület.

Az Országos Területrendezési terv alapján sem található világörökségi és világörökségi várományos helyszínek és területek.

1.2.2 Az országos építészeti örökség elemei

Az örökségvédelmi hatáskörben eljáró Fejér Megyei Kormányhivatal régészeti örökség és műemléki érték, világörökségi és világörökségi várományos terület védelme egyeztetési szakterületet érintően a fejlesztési tervvel és rendezési tervvel (együttesen településterv) kapcsolatosan az FE/OVED/802-2/2022 iktatószámom adott véleménye alapján Kisláng község területén nincs országos építészeti örökségi érintettség.

1.3 A helyi építészeti örökség települési értékleltára, amely értékkataszterben az önkormányzati főépítész által meghatározottak szerint tartalmazza a helyi építészeti örökség országos vagy helyi védelemre méltó elemeit

Kisláng Község Önkormányzatának Képviselő-testülete a településkép védelméről és az épített környezet alakításáról és védelméről szóló rendeletet a 15/2017. (XII.20.) önkormányzati rendelettel fogadta el. A helyi védelem alatt álló értékeket a települési értékleltárban mutatjuk be.

KISLÁNG

TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

A települési értékleltár helyi védett építészeti értékeinek jegyzéke:

Helyi védett építmények			
Sorszám	Cím	Hrsz	Funkció
HV-1	Fő utca 82.	507	Római Katolikus Templom
HV-2	Fő utca 54/D	458	Református Templom
HV-3	Fő utca 77.	342	Kislángi Vadócz Pál Művelődési Ház és Könyvtár
HV-4	Fő utca 63.	349/1	Polgármesteri Hivatal
HV-5	Fő utca 65.	347/5	Faluház
HV-6	Fő utca 63.	349/1	I. és II. Világháborús emlékmű
HV-7	Fő utca 63/a	348/2	Petőfi szobor
HV-8	Sándor utca	32/3	Kereszt (Kálvária)
HV-9	külterület	0178	kereszt
HV-10	külterület	0270/1	kereszt
HV-11	külterület	027/3	kereszt
HV-12	külterület	0225	kereszt

RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

Jel:

HV-1

Sorszám:

1

Védettség:

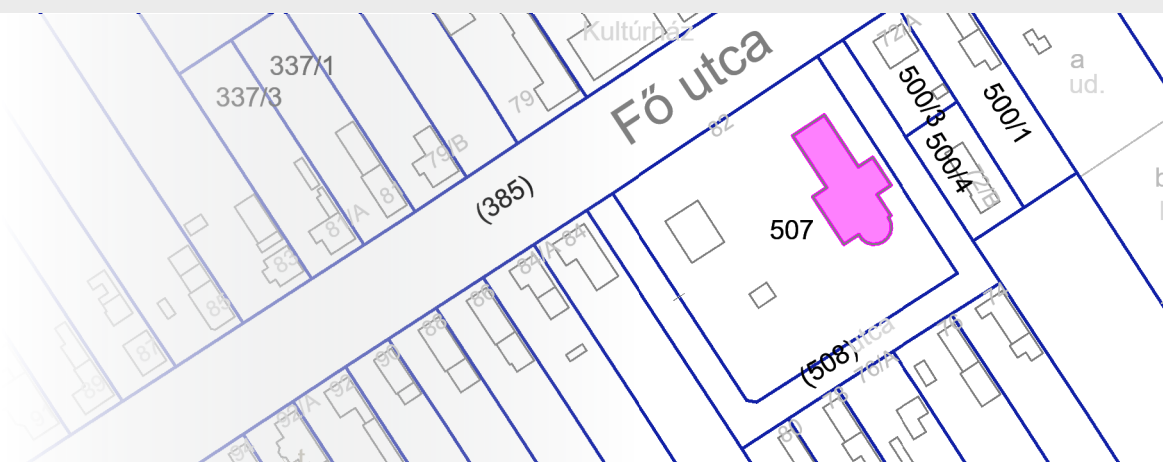
Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

507

Cím: 8156 Kisláng, Fő utca 82.

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

A templom 1907 és 1908 között épült fel. Az építőanyagok a volt nagybirtokos, Zichy János adományozta a községnek, továbbá jelentős összeggel hozzájárult az építetők kifizetéséhez. Az építőmester a székesfehérvári Szabó Ferenc volt. A templom felszentelését Prohászka Ottokár székesfehérvári megyéspüspök végezte 1908. Október 18.-án. A templomot 1945. februárjában a visszavonuló németek felrobbantották. Az újjáépítési munkálatok már ugyanebben az évben megkezdődtek, majd 1952.-re régi formájában újjáépült.

Építési stílusa: neoromán.

Csehsüveg boltozatos, fő és kereszthajós épület, déli sarkán sekrestyével kiegészített, apszisban záródó szentéllyel. A hajók oldalain támpillér szerkezeti megerősítés, hangsúlyos tornya a főhomlokzaton, tengelyben áll. A toronysisak 4 oldala timpanonnal kialakított.

Javasolt beavatkozás:

Homlokzati vakolt felületek időszakos, szakszerű tisztítás, javítása.

Források:

- Fejér Megyei Történelmi Évkönyv 22. (Székesfehérvár, 1991)

- Farkas Gábor et al.: *Tanulmányok Kisláng múltjából és jelenéből* - István Király Múzeum közleményi: B sorozat 25. (Székesfehérvár, 1964)

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településképvédelméről szóló önk. rendelet által

REFORMÁTUS TEMPLOM

Jel:

HV-2

Sorszám:

2

Védettség:

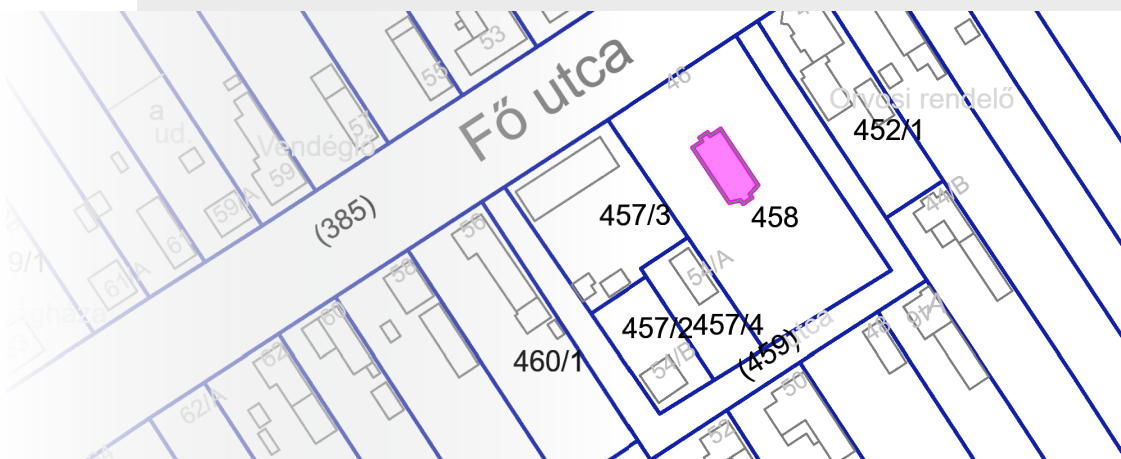
Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

458

Cím: 8156 Kisláng, Fő utca 54/D

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

A templom építési munkálatai 1933-ra döntően befejeződtek. A templomot a katolikus templomhoz hasonlóan 1945. februárjában a visszavonuló németek felrobbantották. A templomot 1948-ban lehetett újra használni, de a teljes újjáépítés csak 1968-ra fejeződött be. A 17 méter széles, 8 méter hosszú, 16 méter toronymagasságú, 140 ülőhellyel rendelkező templom tetőszerkezetét 2004-ben teljesen kicserélték. Vidékfejlesztési pályázatból 2014-re az egész épület felújításon esett át.

Egyhajós, támpillérekkel erősített, a torony traktusban eltérő tömegalkotás. Földszinten boltozatokkal zárt, henger alakú lizénákkal és oszlopokkal tagolt nyílások oldalhomlokzatokon falfülkék. Torony mellett az oldal traktusokon kontyolt, vízcsendesítő tetőidomok. A főhajóban sokszög és a hajótól kisebb tömegű apszisban záródó szentély.

Javasolt beavatkozás:

A templom jó állapotban van. Időszakos szakszerű tisztítás javasolt.

Források:

- Fejér Megyei Történelmi Évkönyv 22. (Székesfehérvár, 1991)
- Farkas Gábor et al.: Tanulmányok Kisláng múltjából és jelenéből - István Király Múzeum közleményi: B sorozat 25. (Székesfehérvár, 1964)
- Kisláng Településarculati Kézikönyv (Kisláng, 2018)

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településkép védelméről szóló önk. rendelet által

KISLÁNGI VADÓCZ PÁL MŰVELŐDÉSI HÁZ és KÖNYVTÁR

Jel:

HV-3

Sorszám:

3

Védettség:

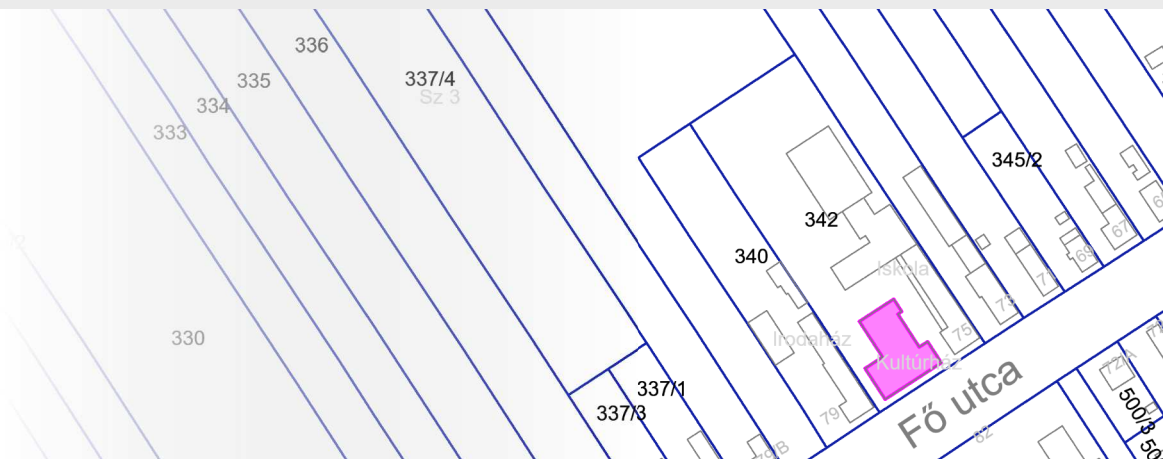
Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

342

Cím: 8156 Kisláng, Fő utca 77.

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Főhomlokzatán szimmetrikus 2+1+1+1+2 tagolással ellátott épület. Bejárat hangsúlyos fehér kerámiatégla burkolatos, előtetős. Oldalhomlokzatok vakoltak.

Védendő:

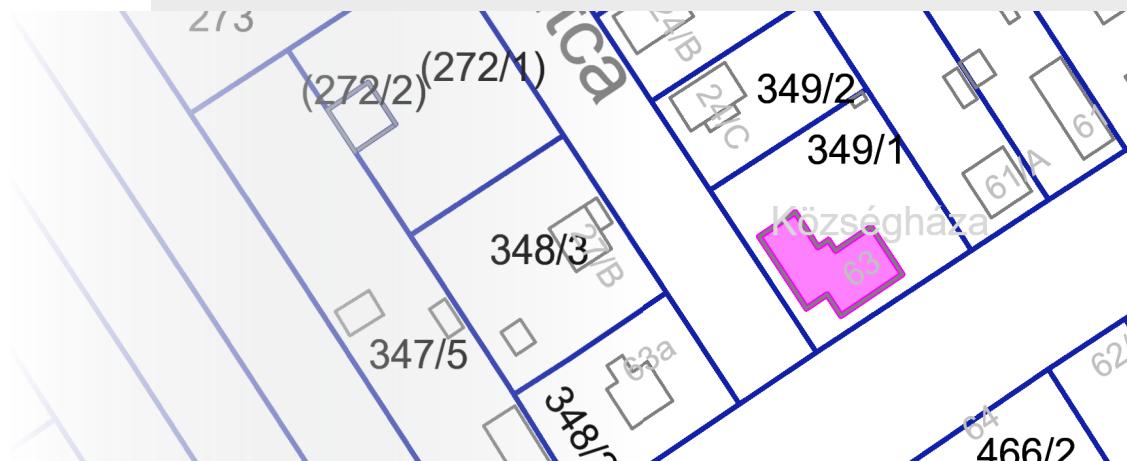
Az épület főhomlokzati kialakítása: a nyílászárók osztási rendszere, a tagozatok kialakításának struktúrája.

Javasolt beavatkozás:

Javasolt a helyenként lemálló vakolattáskák okán a homlokzati vékonyvakolat javítása, a pozitív lábazat és talaj felé folytonos vízvezetés kialakítása.

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településképi védelméről szóló önk. rendelet által

Cím: 8156 Kisláng, Fő utca 63.

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Útkereszteződésben álló részben kétszintes, manzárdtetős épület.

Védendő:

Az épület tömegalakításának harmóniája, homlokzati nyílászáróinak osztásrendszere megtartandó.

Javasolt beavatkozás:

A hivatal épülete jó állapotban van. A környezetének, térburkolatának időszakos tisztításáról gondoskodni kell.

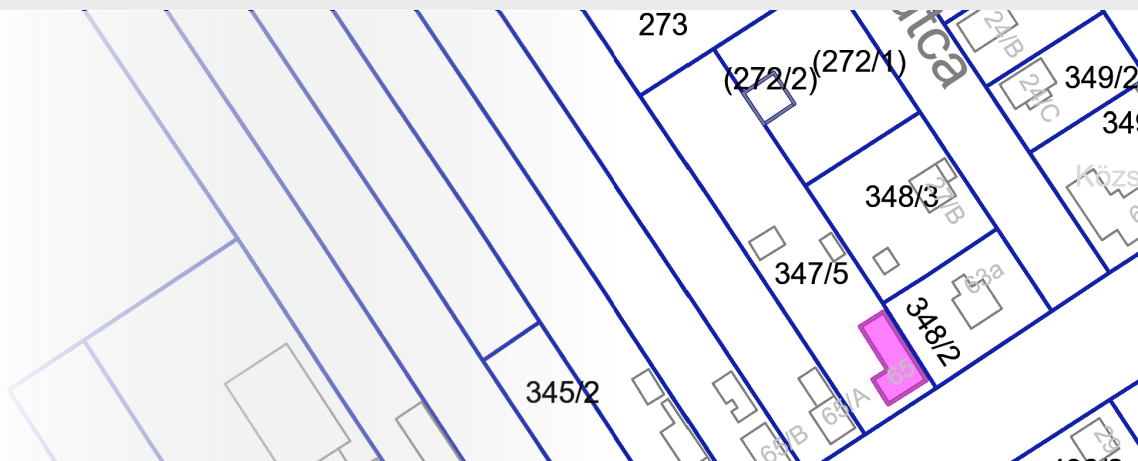

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településképi védelméről szóló önk. rendelet által

FALUHÁZ

Jel:

HV-5

Sorszám:

5

Védettség:

Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

347/5

Cím: 8156 Kisláng, Fő utca 65.

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Utcafrontra befordított nyeregtetős épület. Vakolt lizénákkal, osztópárkánnyal tagolt főhomlokzat. Udvaron téglaszerkezetű, vakolatalan pilléres tornác.

Védendő:

A főhomlokzati tömegalakítás, nyílászárók osztási rendszere.

Javasolt beavatkozás:

Javasolt a lábazati vízvezetés kialakítása, a homlokzati vakolat helyreállítása. Sérült, felületkezelést ledobott fa nyílászáróinak felújítása.

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településképi védelméről szóló önk. rendelet által

I. ÉS II. VILÁGHÁBOTÚS EMLÉKMŰ

Jel:

HV-6

Sorszám:

6

Védettség:

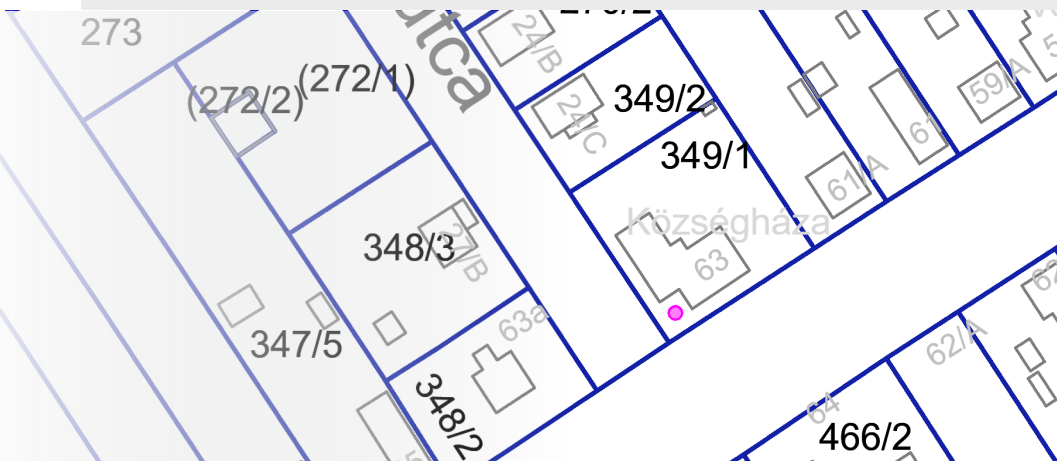
Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

349/1

Cím: 8156 Kisláng, Fő utca 63.

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Az I. Világháborús emlékművet (a képen bal oldalt) 1923. június 29-én leplezték le Kislágon a 102 hősi halált halt kislángi lakosok emlékére. A leplezéskor jelen volt Habsurg József királyi herceg.

A II. Világháborús emlékmű tábláján a háborúban elesett áldozatok neve szerepel.

Védendő:

Az emlékmű teljes egészében védendő.

Javasolt beavatkozás:

Az időszakos tisztításról, szükségeszerű területi védelemről gondoskodni kell.

Források:

- Fejér Megyei Történeti Évkönyv 22. (Székesfehérvár, 1991)
- Kisláng Településarculati Kézikönyv (Kisláng, 2018)

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településképvédelméről szóló önk. rendelet által

PETŐFI SZOBOR

Jel:

HV-7

Sorszám:

7

Védettség:

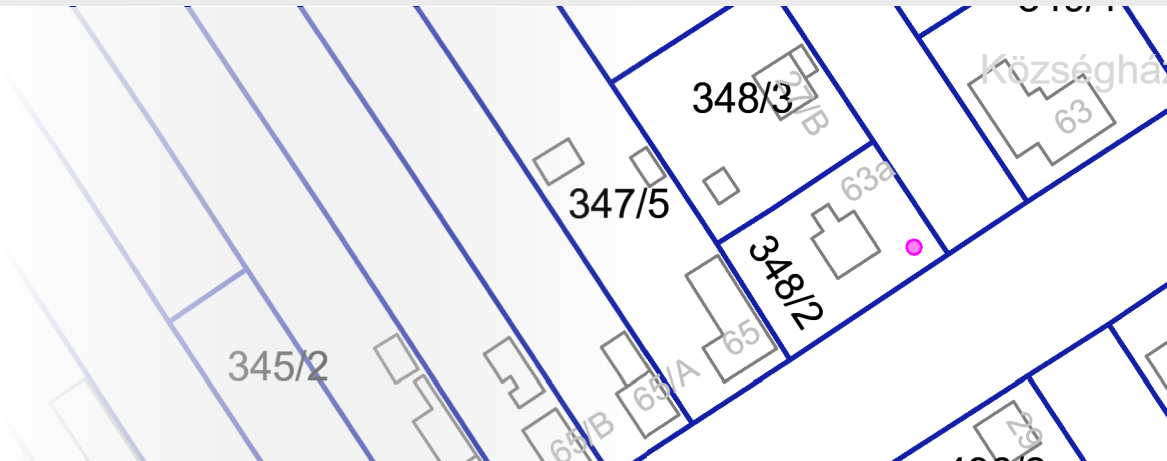
Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

348/2

Cím: 8156 Kisláng, Fő utca 63/a

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

Kisláng község önkormányzata 1949-ben az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 100. évfordulójára készítette az emlékművet. A szobrot a kislángi születésű Bruzsa György készítette.

Védendő:

A szobor teljes egészében védendő.

Javasolt beavatkozás:

A felületképzés: levált kő, vakolattáskák javítása, pótlása.

Az időszakos tisztításról, szükség szerű felületi védelemről gondoskodni kell.

Források:

- Fejér Megyei Történeti Évkönyv 22. (Székesfehérvár, 1991)
- Kisláng Településarculati Kézikönyv (Kisláng, 2018)

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településképi védelméről szóló önk. rendelet által

KERESZT (Kálvária)

Jel:

HV-8

Sorszám:

8

Védettség:

Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

32/3

Cím: 8156 Kisláng, Sándor utca

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

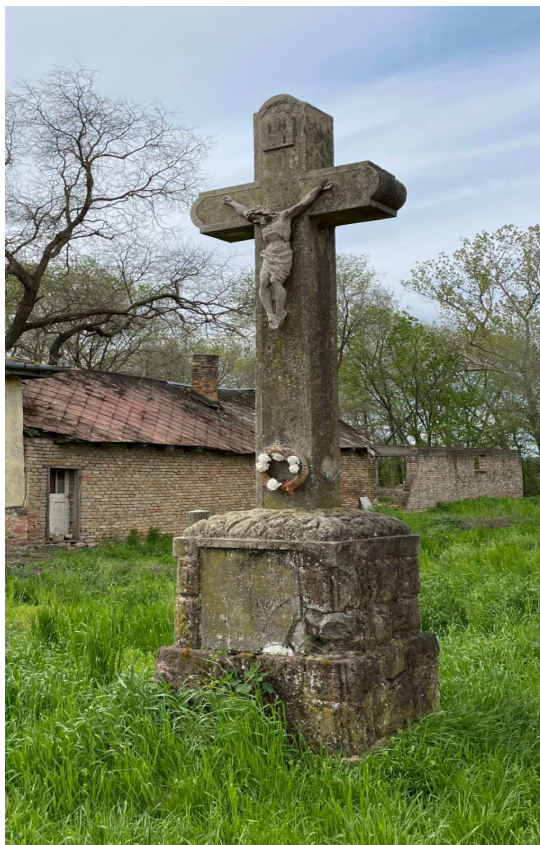
Műkő kereszt, széles függőleges szár, közepén aránytalanul kicsi korpusz. Készült 1944-ben.

Védendő:

A kereszt egésze védendő.

Javasolt beavatkozás:

A kereszt időszakos tisztításáról és a felületi védelemről gondoskodni kell.

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településkép védelméről szóló önk. rendelet által

KERESZT

Jel:

HV-9

Sorszám:

9

Védettség:

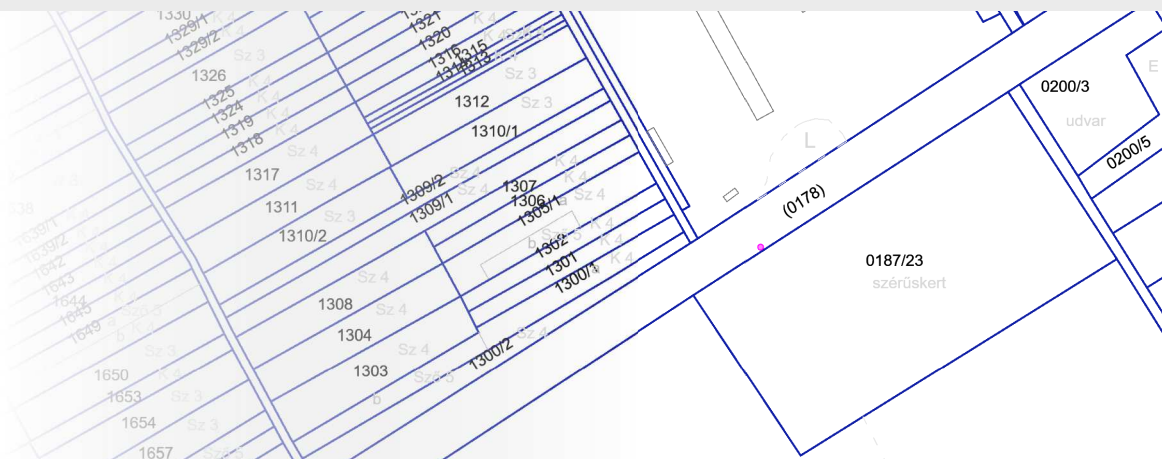
Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

0178

Cím: 8156 Kisláng, Külterület

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

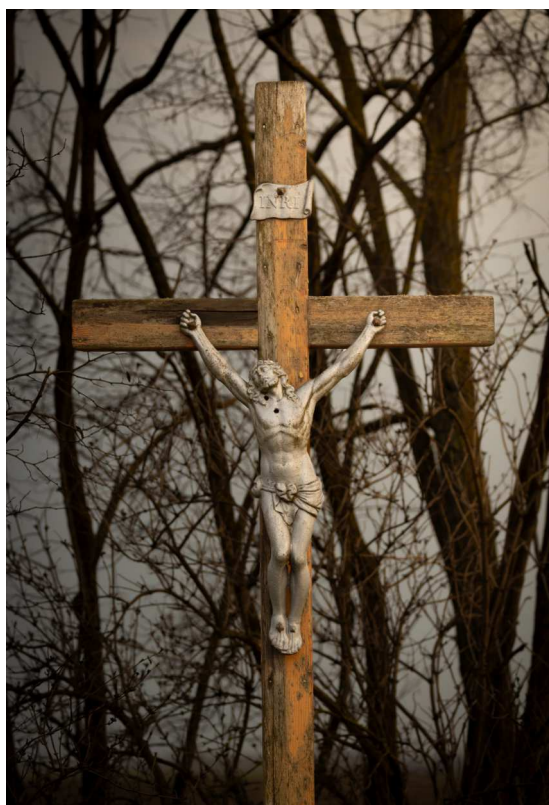
Út melletti korpusszal ellátott fakereszt, a Soponya felé vezető út jobb oldalán.

Védendő:

A kereszt egésze védendő.

Javasolt beavatkozás:

A kereszt időszakos tisztításáról és a fém valamint fafelületi védelemről gondoskodni kell.

0178

Fotó: Rumpler Barna

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településképi védelméről szóló önk. rendelet által

KERESZT

Jel:

HV-10

Sorszám:

10

Védettség:

Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

0270/1

Cím: 8156 Kisláng, Külterület

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

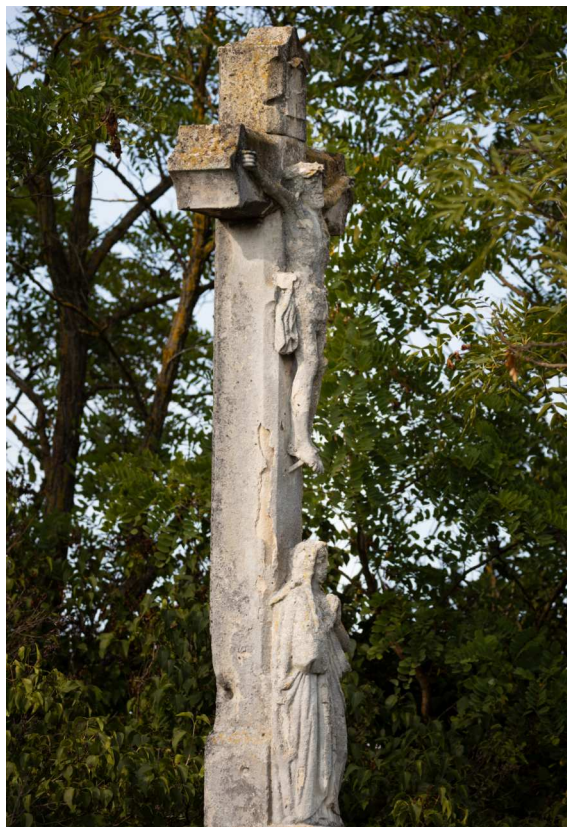
Út melletti műkő kereszt, korpusszal és Szűz Mária szoborral.

Védendő:

A kereszt egésze védendő.

Javasolt beavatkozás:

A kereszt időszakos tisztításáról és a felületi védelemről gondoskodni kell.

0270/1

Fotó: Rumpler Barna

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településkép védelméről szóló önk. rendelet által

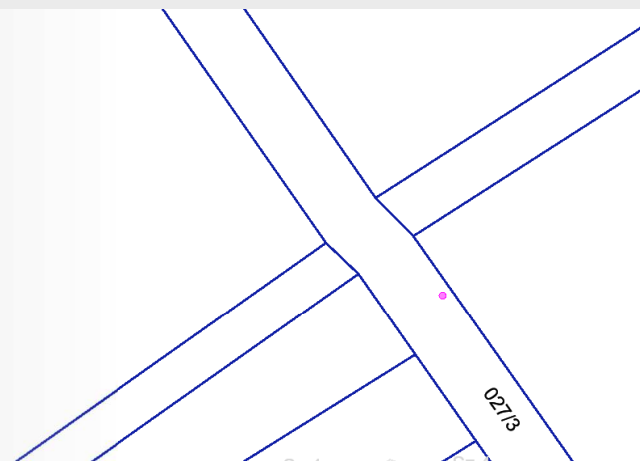
KERESZT

Jel:

HV-11

066/3

Sz 5

Sorszám:

11

Védettség:

Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

027/3

Cím: 8156 Kisláng, Külterület

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

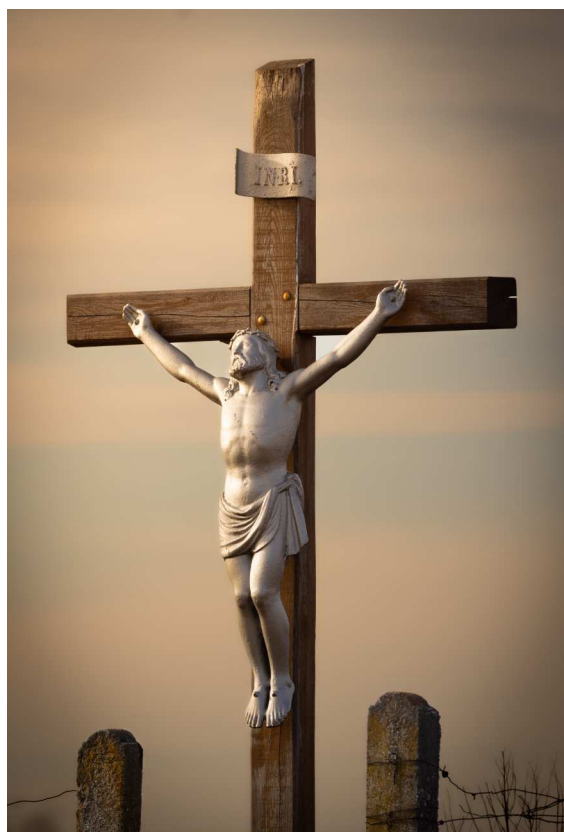
Földút melletti korpusszal ellátott fakereszt.

Védendő:

A kereszt egésze védendő.

Javasolt beavatkozás:

A kereszt időszakos tisztításáról és a fém valamint fafelületi védelemről gondoskodni kell.

027/3

Fotó: Rumpler Barna

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településkép védelméről szóló önk. rendelet által

KERESZT

Jel:

HV-12

Sorszám:

12

Védettség:

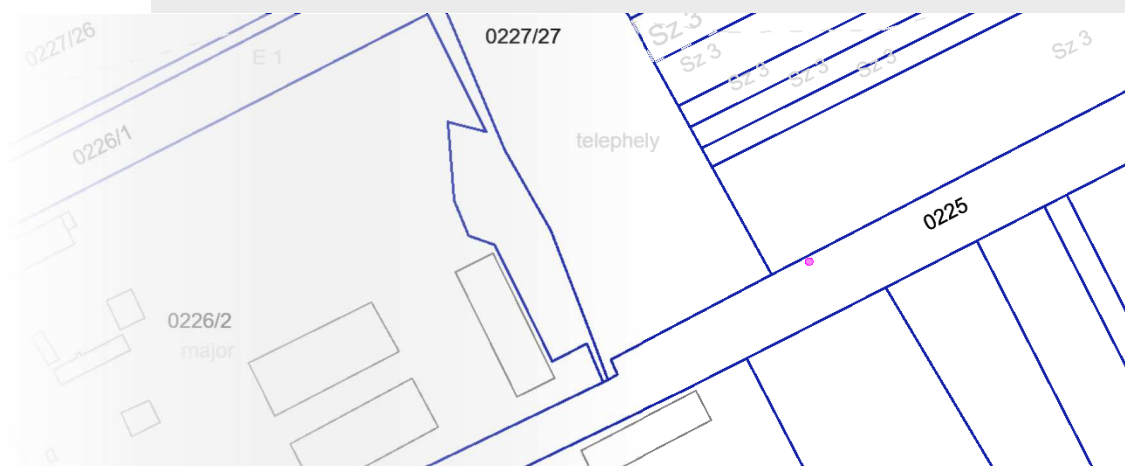
Művi érték

-

Helyi védelem

Helyrajzi szám:

0225

Cím: 8156 Kisláng, Külterület

LEÍRÁS, JELLEMZŐK

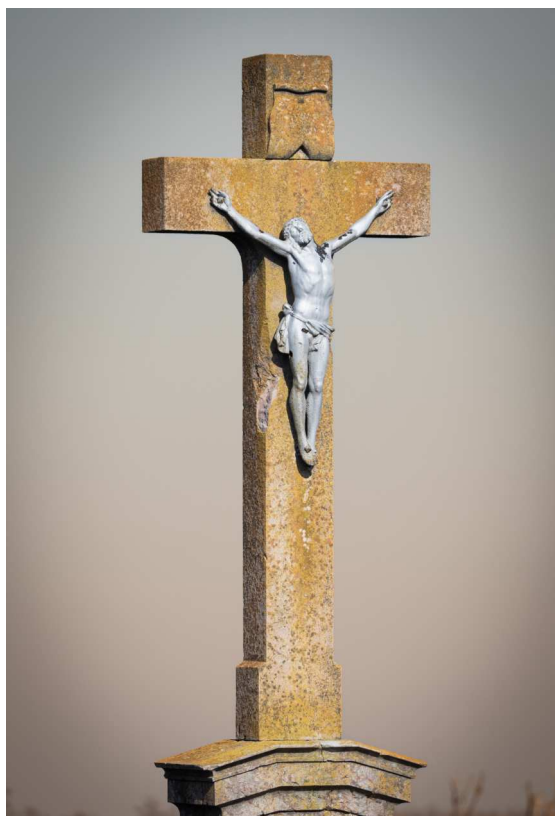
Korpusszal ellátott mőkő kereszt, Ödönpusztánál.

Védendő:

A kereszt egésze védendő.

Javasolt beavatkozás:

A kereszt időszakos tisztításáról és a felületi védelemről gondoskodni kell.

0225

Fotó: Rumpler Barna

Helyi védelem alá helyezve a 16/2018 (X.1.) településképző védelméről szóló önk. rendelet által

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

Kisláng község Új Településterve a Településfejlesztési tervből és a Szabályozási tervből áll. A településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet 10. § (1) bekezdése a következőket tartalmazza:

„A fejlesztési terv a település jövőképeinek meghatározása mellett, a település fejlődésének meghatározására rögzíti azokat a rövid, közép- és hosszú távú célokat, feladatokat, településfejlesztési akciókat, fejlesztéseket, intézkedéseket, amelyeket a település a tervszerű, fenntartható és gazdaságos fejlődése és üzemeltetése érdekében megvalósítana.”

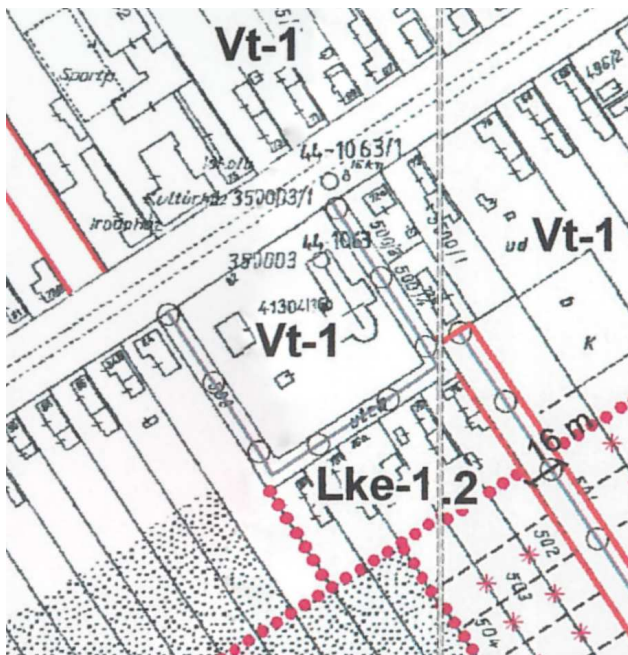
Kisláng településfejlesztési terve hosszútávra kijelöli a település helyét a megyei és a járási település-hálózatban, bemutatja a község társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetének jövőbeni állapotát.

A lokálpatrióta szemléletű gondolkodás mellett egyaránt lényeges a környezet hasznosítás mértékének, módjának ismerete is. Nem elegendő a megismerés, megértés, szükséges a megoldási javaslatok feltérképezése is, mely a múlt építészeti értékeinek, formai megjelenésének és a jelenben kezünkben lévő tudáson, technológiák kölcsönhatásán alapul.

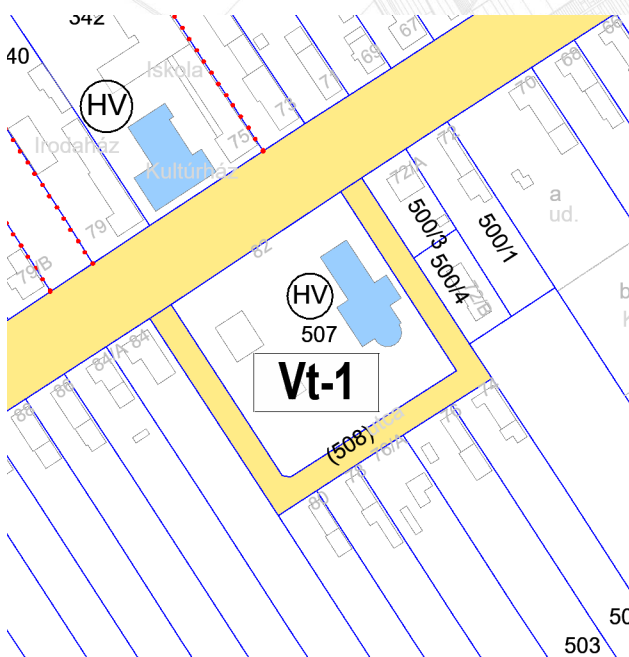
Az új településterv készítése során műemlékekre vonatkozó szabályozások műemlékek hiányában nem jelennek meg. A tervezett építési övezeti változások az építészeti örökség vonatkozásában konstruktívak, az örökség építészeti védelmét érintő negatív döntéseket nem fogalmaz meg.

A településtervi változások helyi védelemmel érintett építményekre gyakorolt hatásai az alábbiak:

HV-1 - RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

Hatályos belterületi szabályozási terv kivágata

Új belterületi szabályozási terv kivágata

A helyi védelem alatt álló Római Katolikus Templom vonatkozásában a településterv készítése során a hatályostól eltérő övezetváltás nem történik. A övezeti pataméterek az alábbi pontokban változnak:

Legnagyobb beépíthetőség:

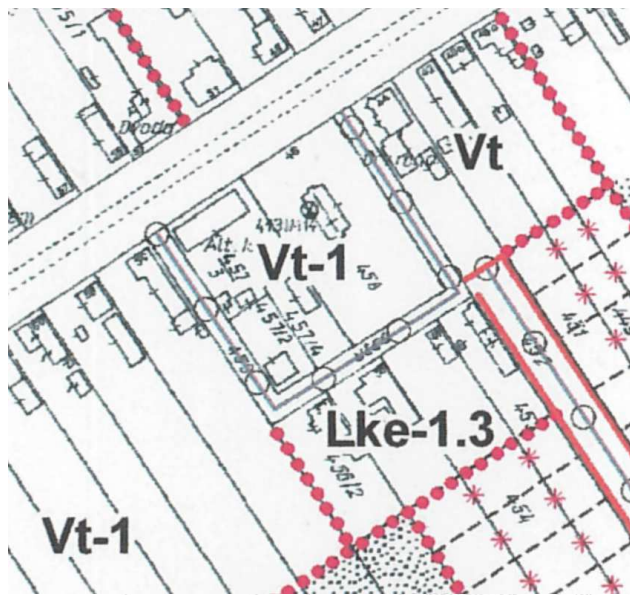
50% lett

Legnagyobb épületmagasság:

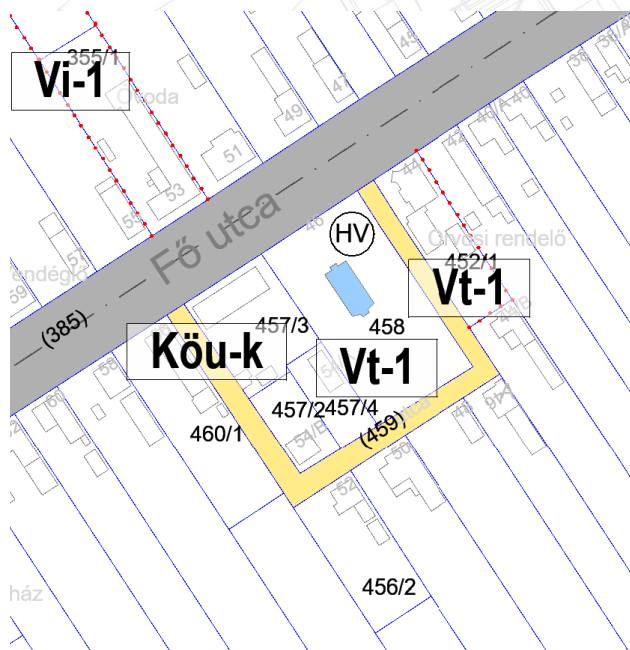
7,5 m lett

A módosítás során a változás az építmény állagmegővására, az érték megőzésére irányuló törekvéseket nem befolyásol.

HV-2 - REFORMÁTUS TEMPLOM

Hatályos belterületi szabályozási terv kivágata

Új belterületi szabályozási terv kivágata

A helyi védelem alatt álló Református Templom vonatkozásában a településtervezés során a hatályostól eltérő övezetváltás nem történik. A övezeti paraméterek az alábbi pontokban változnak:

Legnagyobb beépíthetőség:

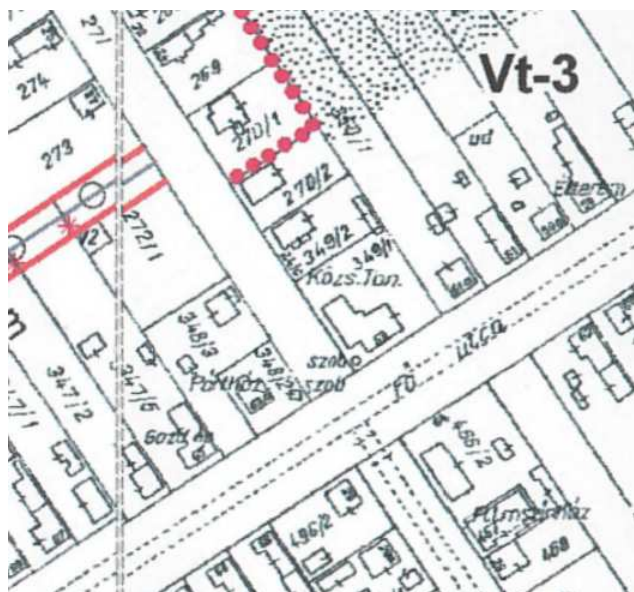
50% lett

Legnagyobb épületmagasság:

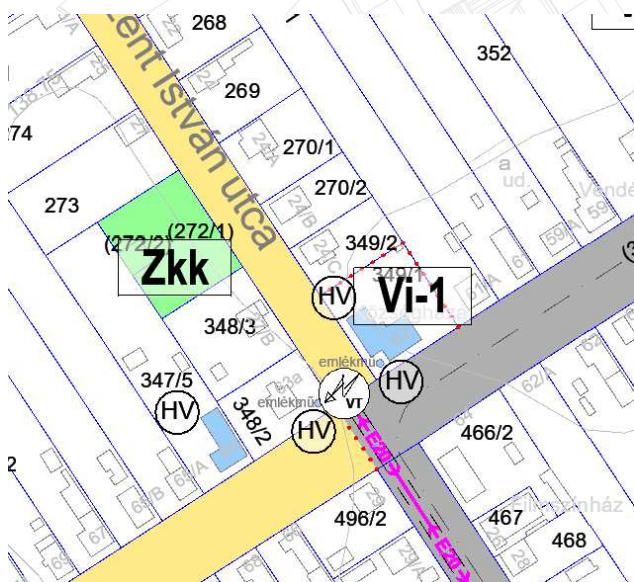
7,5 m lett

A módosítás során a változás az építmény állagmegóvására, az érték megőrzésére irányuló törekvéseket nem befolyásol.

HV-4 - POLGÁRMESTERI HIVATAL

Hatályos belterületi szabályozási terv kivágata

Új belterületi szabályozási terv kivágata

A helyi védelem alatt álló polgármesteri hivatal vonatkozásában a településtervezés során a hatályostól eltérő övezetváltás történik. A korábban településközponti vegyes övezetből intézményi övezetbe kerül.

A övezeti paraméterek az alábbi pontokban változnak:

Övezeti jel:

Vt-3 helyett Vi-1

Legnagyobb beépíthetőség:

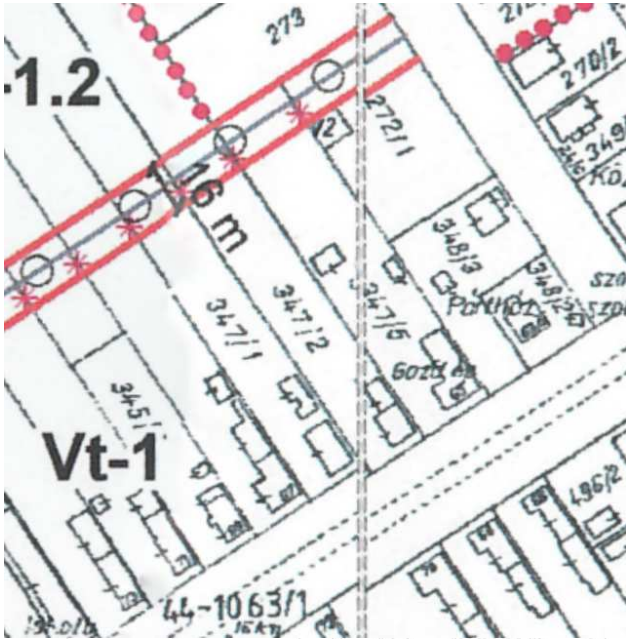
60 helyett 50%

Legnagyobb épületmagasság:

7,5 helyett 6,0m

A módosítás során a változás az építmény állagmegóvására, az érték megőrzésére irányuló törekvéseket nem befolyásol.

HV-5 - FALUHÁZ

Hatályos belterületi szabályozási terv kivágata

A helyi védelem alatt álló faluház vonatkozásában a településterv készítése során a hatályostól eltérő övezetváltozás történik. A korábban településközponti vegyes övezetből falusias lakó övezetbe kerül.

A övezeti paraméterek az alábbi pontokban változnak:

Övezeti jel:

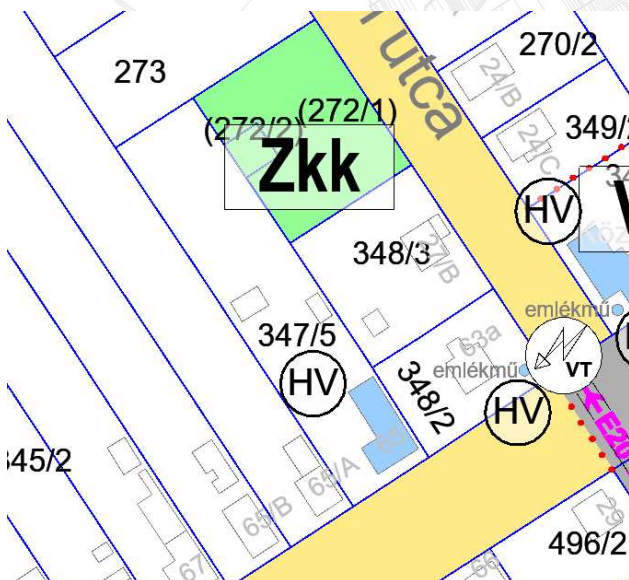
Vt-1 helyett Lf-1

Legnagyobb beépíthetőség:

30% lett

Legnagyobb épületmagasság:

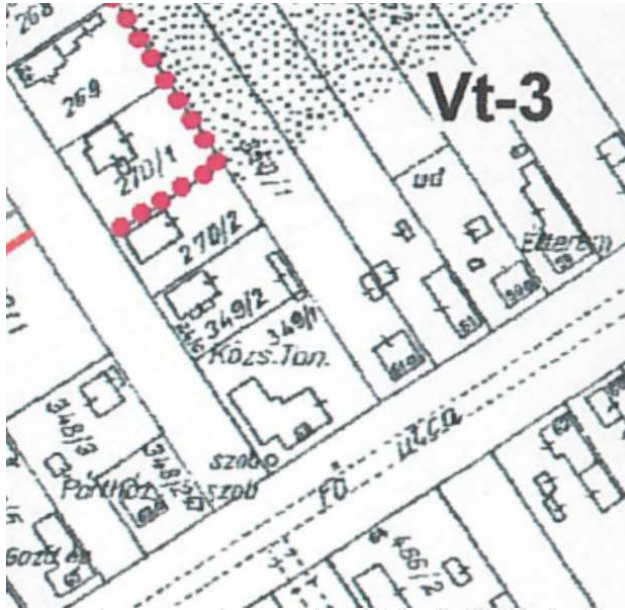
5,0m lett

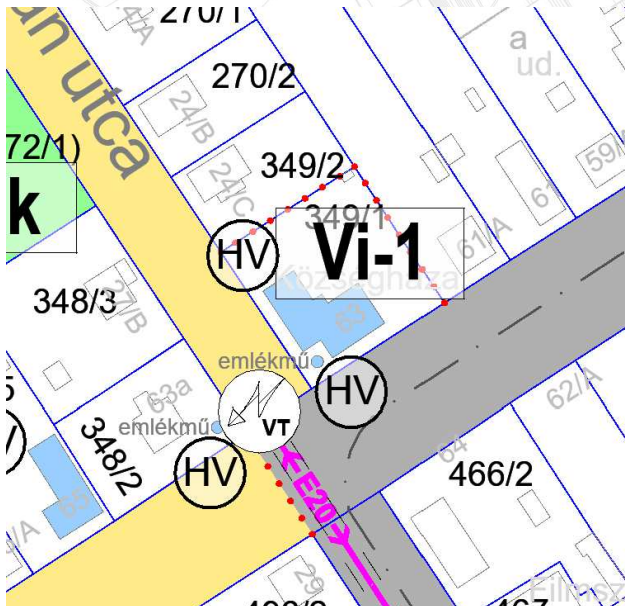
Új belterületi szabályozási terv kivágata

A módosítás során a változás az építmény állagmegóvására, az érték megőrzésére irányuló törekvéseket nem befolyásol.

HV-6 - I. ÉS II. VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰ

Hatályos belterületi szabályozási terv kivágata

Új belterületi szabályozási terv kivágata

A helyi védelem alatt álló I. és II. Világháborús emlékmű vonatkozásában a településterv készítése során a hatályostól eltérő övezetváltás történik. A korábban településközponti vegyes övezetből intézményi övezetbe kerül.

A övezeti paraméterek az alábbi pontokban változnak:

Övezeti jel:

Vt-3 helyett Vi-1

Legnagyobb beépíthetőség:

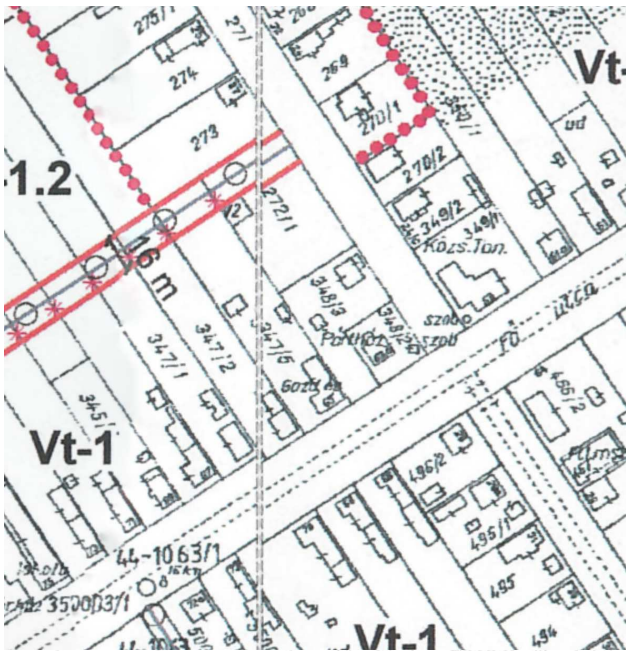
60 helyett 50%

Legnagyobb épületmagasság:

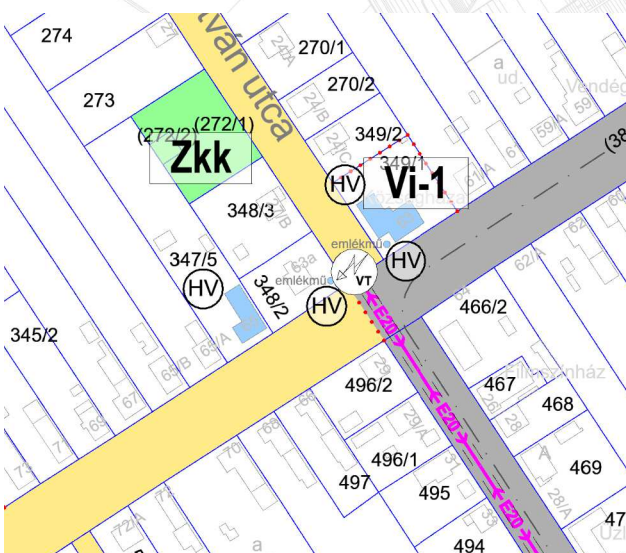
7,5 helyett 6,0m

A módosítás során a változás az építmény állagmegóvására, az érték megőrzésére irányuló törekvéseket nem befolyásol.

HV-7 - PETŐFI SZOBOR

Hatályos belterületi szabályozási terv kivágata

Új belterületi szabályozási terv kivágata

A helyi védelem alatt álló Petőfi szobor vonatkozásában a településterv készítése során a hatályostól eltérő övezetváltás történik. A korábban településközponti vegyes övezetből falusias lakó övezetbe kerül.

A övezeti paraméterek az alábbi pontokban változnak:

Övezeti jel:

Vt-1 helyett Lf-1

Legnagyobb beépíthetőség:

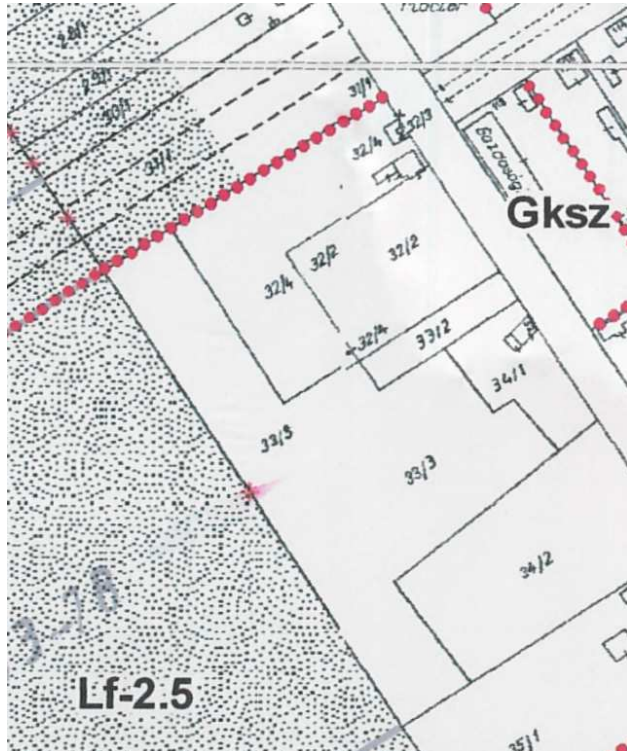
30% lett

Legnagyobb épületmagasság:

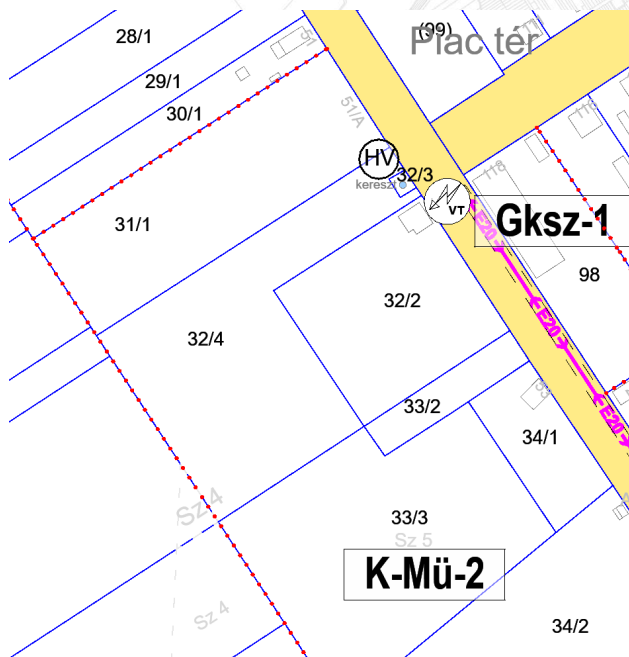
5,0m lett

A módosítás során a változás az építmény állagmegővására, az érték megőzésére irányuló törekvéseket nem befolyásol.

HV-8 - KERESZT (KÁLVÁRIA)

Hatályos belterületi szabályozási terv kivágata

Új belterületi szabályozási terv kivágata

A helyi védelem alatt álló 32/3 hrsz-ú ingatlanon található kereszt vonatkozásában a településterv készítése során a hatályostól eltérő övezetváltás történik. A korábban falusias lakó övezetből különleges mezőgazdasági üzemi övezetbe kerül.

A övezeti paraméterek az alábbi pontokban változnak:

Övezeti jel:

Lf-2.5 helyett K-Mü-2

Legnagyobb beépíthetőség:

30 helyett 40%

Legnagyobb épületmagasság:

4,5 helyett 7,5m

A módosítás során a változás az építmény állagmegóvására, az érték megőrzésére irányuló törekvéseket nem befolyásol.

KISLÁNG KÖZSÉG TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

Tartalom

1. Örökségvédelmi vizsgálat
 - 1.1. A település történeti leírása
 - 1.2. A település régészeti örökségének felmérése
 - 1.2.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai
 - 1.2.2. Jogszabályi környezet
 - 1.2.3. Régészeti lelőhelyek
2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése
 - 2.1. A területfelhasználási változások ismertetése
 - 2.2. A változások hatásai a régészeti örökségre
3. Értékvédelmi terv (régészet)
4. Összefoglalás

2023. JÚNIUS
készítette: dr. Szücsi Frigyes

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA

A mai Soponya község közigazgatási területének déli részére lokalizálható középkori Láng(h) – a térség számos településéhez hasonlóan – a török korban pusztult el. Lakossága Belsőlángra, a későbbi Nagylángra (a mai Soponya belterületének déli része) települt át.

Vélhetően a Kisláng, Mezőszentgyörgy és Mátyásdomb határánál ma is létező Ecsi helynévvel hozható összefüggésbe a pápai tizedjegyzékben szereplő, 1334-ben a veszprémi főesperességhez tartozó Czich. Valószínűleg erre a templomra vonatkozik az az adat is, miszerint 1484-ben a veszprémi kanonoktól Ehy falu Szűz Máriáról elnevezett egyháza, tetőzetének kijavítására és az oltártábla megvételére 33 arany forintot kapott.

Nagyláng uradalmi pusztája, a Zichyek egyik Fejér vármegyei ágának központja, ezért nevezik az innen irányított birtokokat lángi uradalomnak. Kisláng kialakulása a 18. század elejére tehető, amikor a lángi uradalmat három részre osztották. Az uradalom külső részei alkották Kislángot. Innen a 18. század közepe óta rendelkezünk adatokkal. 1764-ben Stadler Mihályné volt a birkás bérlője, 1768-ban ötezer birkát tenyésztett Kis- vagy Külsőlángon. Herpahalmon innét lévő barázdától az Őzállóhalomig terjedt a pusztája. Az első katonai felmérés 1782–1785 közötti térképlapján még csak egy néhány épületes majorsággként jelölik „Kis Láng”-ot (1. ábra). 1788-ban meglátogatta a pusztát Selyei Nagy Ignác székesfehérvári püspök. Ebben az évben 29 katolikus élt Külső(Kis-)lángon, amely Belső(Nagy-)láng filiája volt. 1820-ban már 87 fő a lakosság. 1828-ban Zichy János volt a lángi uradalom tulajdonosa. Halála után fiai vették át a birtokot: János, György, Kamill és Alfréd.

1830-ban 152 fő lakta Kisláng pusztát, de 1838-ban már 277 főt jegyeztek fel, nagyjából egyenlő arányban katolikusokat és reformátusokat. A környező pusztákon (Jánosmajor, Péterszállás, Tarnócza, Kispusztaja) mindenütt alacsonyabb lélekszámú volt a lakosság, mint Kislángon (2–3. ábra). Lakói a 19. század második felében is zömében cselédek, bojtárok, pásztorok, de éltek még itt uradalmi kocsisok, kertészek, téglavetők, bivalyosok.

1900-ban 920 fő lakott a kislángi pusztákon. Kisláng község 1913-ban alakult Kislángpusztából.

Láng helységnevet szláv eredetűnek tartják, liget, kis erdő jelentéssel, de más értelmezés szerint német személynév (Lang, mint hosszú) rejlik benne. A magyar láng főnév csupán a hangalakot befolyásolhatta, de előzményül a nyelvészek szerint nem szolgált.

Felhasznált irodalom

Dani Lukács – Farkas Gábor: Kisláng. Fejér Megyei Történeti Évkönyv 22 (1991) 43–99.

Farkas Gábor – Lencsés Ferenc – Pesovár Ferenc – Sziklai Artur: Tanulmányok Kisláng múltjából és jelenéből. Székesfehérvár 1964.

Stibrányi Máté: Fejér megye középkori templomos helyei I–II. Doktori disszertáció. Budapest 2015. [II. 62. oldal]

1.2. A TELEPÜLÉS RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGÉNEK FELMÉRÉSE

1.2.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai

A régészeti munkarész a közhiteles lelőhelynyilvántartásra, a Szent István Király Múzeum adattárában Kisláng településhez fellelhető régészeti jelentésekre, dokumentációkra, továbbá szakirodalmi és térképészeti adatgyűjtésre, valamint a Szent István Király Múzeum munkatársai által a hatástanulmányhoz kapcsolódóan 2023. 06. 19. napján elvégzett terepbejárás feltárási dokumentációjára támaszkodik.

1.2.2. Jogszabályi környezet

A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása (Kötv. 4. § (1)).

A régészeti lelőhelyek a 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban: Kötv.) 11. § (2) bekezdése alapján általános védelem alatt állnak. A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell elvégezni (Kötv. 3. §).

Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke:

- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökségvédelemről (Kötv.),
- 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről,
- 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról,
- 191/2001 (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról,
- 439/2013 (XI. 20.) Korm. rendelet a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről.

A régészeti érintettségű területek Kötv. által meghatározott három fő típusa:

- Régészeti lelőhely

A régészeti lelőhely olyan földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak (Kötv. 7. § (35)). A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (Kötv. 9. §). A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni (Kötv. 10. § (1)). A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük (Kötv. 10. § (2)). Az előbbieket szellemében a földmunkával járó beruházásokkal a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni (Kötv. 19. § (1)). Amennyiben erre nincs mód, a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv. 19. § (2)). A régészeti feltárások költségeit – a mentő feltárás kivételével – annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv. 19. § (3)).

- Fokozottan védett, vagy kiemelten védett régészeti lelőhely

A kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű nyilvántartott lelőhelyeket kell jogszabályban védetté nyilvánítani (Kötv. 12. §). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni (Kötv. 13. § (3)). Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír (Kötv. 13. § (4)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti (Kötv. 13. § (1)).

- Régészeti érdekű terület

Régészeti érdekű területnek minősül valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető (Kötv. 7. § 29. pont). Régészeti érdekű területen fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni minden földmunkával járó beruházás esetén. Amennyiben bármilyen beruházás során régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgya kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet abbahagyni, majd a jegyző útján a hatóságnak azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt (Kötv. 24. § (2)). A feltárássra jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni (Kötv. 24. § (3)). A mentő feltárás során felmerülő költségeket a feltárássra jogosult intézmény viseli.

Az örökségvédelmi hatástanulmány

Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési tervének kidolgozása során. Ha a településfejlesztési terv készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni (Kötv. 85/A. § (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési terveket (Kötv. 85/A. § (2)). Az örökségvédelmi hatástanulmányt a Kötv. 85/A. §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet (továbbiakban: Korm. rendelet) 14. melléklete szerinti tartalommal a Korm. rendelet (2) bekezdés a)-c) pontja alapján kell elkészíteni. Az települési örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége (Korm. rendelet 83. § (3)).

A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv és a településképi rendelet készíttetője köteles gondoskodni (Korm. rendelet 84. § (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő, valamint a helyi építési szabályzat kidolgozása során a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárássra alkalmas nap alatt végzi el (Korm. rendelet 84. § (2) a)-b) pontjai). A terepbejárás a Kötv. 7. § 30. értelmező rendelkezése alapján régészeti feltárássnak minősül. A Kötv. 20. § (4) bekezdés h) pontja alapján régészeti feltárássra jogosult a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő kizárólag az örökségvédelmi hatástanulmányok készítéséhez végzett terepbejárás és műszeres lelőhely- és leletfelderítés esetén. A terepbejárás a Kötv. 7. § 41. értelmező rendelkezése alapján olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem.

A Korm. rendelet 5. § (1) bekezdése szerint régészeti lelőhely központi, közhiteles nyilvántartásba vételét feltárássra jogosult intézmény vagy a hatóság, továbbá örökségvédelmi hatástanulmány készítése esetén örökségvédelmi szakértő kezdeményezheti a 2. mellékletben meghatározott adattartalmú lelőhely-bejelentő adatlap benyújtásával a nyilvántartást vezető hatóságnál.

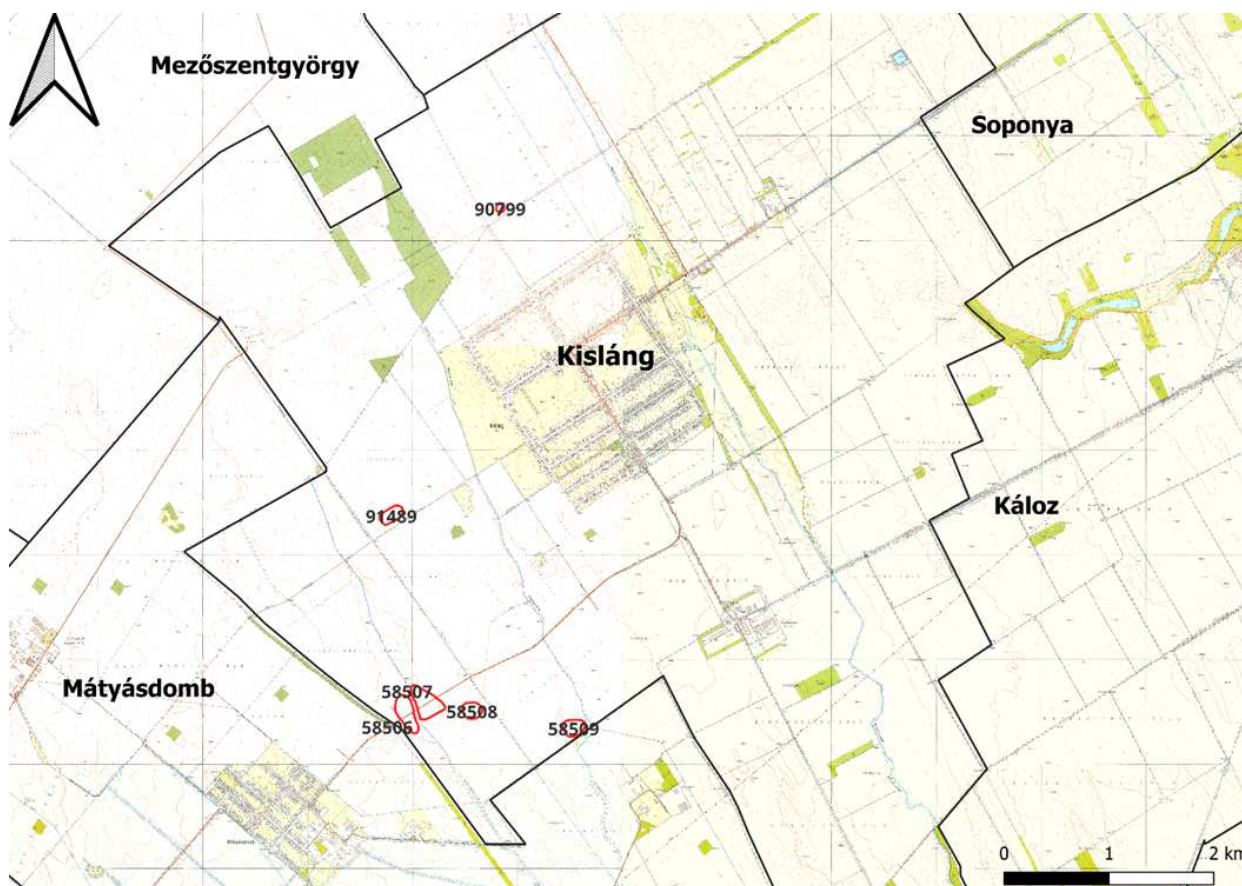
1.2.3. Régészeti lelőhelyek

Kisláng közigazgatási területén 6 nyilvántartott régészeti lelőhely található, amelyek ex lege általános védetség alatt állnak (4. ábra, 1. táblázat). Ezek közül egy sem fokozottan vagy kiemelten védett.

<i>Lelőhely azonosító</i>	<i>Lelőhely neve</i>	<i>Lelőhely jellege</i>	<i>Lelőhely kora</i>	<i>Helyrajzszámok</i>
58506	Fekete-Pusztai-dűlő I.	telepnyom (felszíni)	római kor	042/11, 042/12, 027/2, 034/21, 034/22, 034/23, 034/24
58507	Fekete-Pusztai-dűlő II.	telepnyom (felszíni)	római kor	027/2, 036/5, 036/4, 029/5, 029/6, 029/4, 029/3
58508	Fekete-Pusztai-dűlő III.	telepnyom (felszíni) telepnyom (felszíni)	őskor középkor	029/9, 029/10, 029/8, 029/11, 029/12, 029/13, 029/14, 029/15
58509	Homokgödöri-dűlő	telepnyom (felszíni)	Árpád-kor	012/33, 012/32, 012/34, 012/35, 012/36, 012/37, 012/39, 012/38
90799	Herpa-halom	halom	ismeretlen kor	0122/4, 0122/3
91489	Péterkereszti-dűlő	telepnyom (felszíni)	Árpád-kor	067/17, 067/1

1. táblázat: A közhiteles nyilvántartás szerint Kisláng község közigazgatási területére kiterjedő régészeti lelőhelyek adatai

Kisláng régészeti szempontból igen felderítetlen területnek tekinthető, hiszen a közigazgatási területét három vízfolyás (Bozót-patak, Kislángi-árok, Hosszú-völgyi-patak) is keresztülszeli, mégis csak 6 kisebb régészeti lelőhely szerepel a nyilvántartásban. Kisláng közigazgatási területén a Kislángi-árok mellett mindössze egy, a Bozót-patak mentén pedig egyetlen egy lelőhelyet sem ismerünk. A későbbiekben bizonyosan további lelőhelyek előkerülésére lehet számítani.

4. ábra: Nyilvántartott régészeti lelőhelyek (piros poligonnal) Kisláng közigazgatási területén

Kislángon ásásra még nem került sor, a lelőhelyek kizárólag terepbejárásokról, tehát felszíni leletgyűjtések alapján ismertek. A Szent István Király Múzeum adattára sem tartalmazott olyan adatokat, amelyek a közhiteles nyilvántartásban nem szerepnének.

Kisláng régészeti lelőhelyei között akad egy olyan, amelynek a korát az eddigiekben még nem sikerült meghatározni: a külterületen, a településtől 800 méterre ÉNy-ra, a Polgárdiba vezető földút É-i oldalán elhelyezkedő 90799 azonosítóval Herpa-halom néven nyilvántartott lelőhely. A lelőhelyet Sarkadi Gergely 2016-os terepbejárásán azonosította, de leletet nem talált. 2018. 09. 13-ai helyszíni szemlén Lencsés Zsuzsanna sem talált régészeti leleteket az általa enyhén ovális alakúnak és kb. 25 m átmérőjűnek leírt halmon.

Őskor (Kr. előtti évezredek)

Kisláng nyilvántartott régészeti lelőhelyei közül mindössze egy keltezhető az őskorra is: az 58508 azonosítóval nyilvántartott Fekete-Pusztai-dűlő III. lelőhely. A lelőhelyet az M8 gyorsforgalmi út engedélyeztetési eljárásához készülő örökségvédelmi hatástanulmányhoz 2007-ben végzett terepbejárással azonosították. A nyomvonal 45+180–45+380 km szelvénye között középkori töredékek mellett kis kiterjedésű őskori telepre utaló cseréptöredékeket gyűjtöttek. A leletek az őskoron belül pontosabb meghatározást nem tettek lehetővé.

Római kor (Kr. u. 1. század – 5. Század eleje)

Kisláng nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyei közül kettő keltezhető a római korra: az 58506 azonosítóval nyilvántartott Fekete-pusztai-dűlő I. lelőhely és az 58507 azonosítóval nyilvántartott Fekete-pusztai-dűlő II. lelőhely. Mindkét lelőhelyet az M8 gyorsforgalmi út engedélyeztetési eljárásához készülő örökségvédelmi hatástanulmány 2007-es terepbejárása során azonosították.

A Fekete-pusztai-dűlő I. (58506) lelőhely az M8 nyomvonal 45+050–45+200 km szelvényei között, a nyomvonalat DNY–ÉK irányban keresztező műúttól és a Hosszú-völgyi-pataktól délnyugatra eső,

utóbbi vonalával párhuzamos kisebb dombháton, római kori településre utaló kerámiatöredékekkel jelentkezett. A leletek már közvetlenül a patak partján is jelentkeztek.

A Fekete-pusztai-dűlő II. (58507) lelőhely az M8 nyomvonal 45+200–45+550 km szelvényei között, a Hosszú-völgyi-patak medrének keleti partján fekvő enyhe kiemelkedésen, római kori telepre utaló kerámiatöredékekkel jelentkezett. A műút keleti oldalán a római kori leletanyag intenzívebben jelentkezett, mint a másikon. Tegulatöredékeket vagy kőanyagot nem találtak, így inkább falusias telepről lehet szó. A lelőhelyet délkelet felől két kisebb, a patakkal párhuzamosan futó, a környező laposba fokozatosan belesimuló dombhát zárja le.

Népvándorlaskor (Kr. u. 5. század –9. század)

A népvándorlás korra keltezhető régészeti lelőhely Kisláng területéről eddig még nem került elő.

Középkor és kora újkor (10. század –18. Század eleje)

Kisláng nyilvántartásban szereplő régészeti lelőhelyei közül három keltezhető a középkorra. Közülük Árpád-koriak a Homokgödöri-dűlő (58509) és a Péterkereszti-dűlő (91489) lelőhelyek, és a középkoron belül pontosabban nem meghatározható korú a Fekete-pusztai-dűlő III. (58508) lelőhely.

A Homokgödöri-dűlő (58509) lelőhelyet az M8 gyorsforgalmi út engedélyeztetési eljárásához készült örökségvédelmi hatástanulmány 2007-es terepbejárásán azonosították a nyomvonal 46+600–46+850 km szelvénye között. A felszínen gyűjtött kerámiatöredékek kis kiterjedésű Árpád-kori telepre utalnak a Kislángi-árok nyugati partján húzódó enyhe kiemelkedésen. A völgy egykor minden bizonnyal vízzel telt meder lehetett. A domb nyugati oldalán kevés Árpád-kori kerámiatöredéket gyűjtöttek, a domb teteje és keleti, patak felőli oldala az alapos átvizsgálás ellenére is üresnek bizonyult.

A Péterkereszti-dűlő (91489) lelőhely Kisláng belterületétől DNy-ra, a Kislángi-árok és a Hosszúvölgyi-patak közt, a Péteri út északi oldalán, enyhe kiemelkedésen helyezkedik el. 2016-ban Melis Eszter azonosította terepbejáráson szórványosan előforduló Árpád-kori kerámiatöredékek alapján. A területen alacsony intenzitású Árpád-kori teleppel számolhatunk.

A Fekete-pusztai-dűlő III. lelőhelyen (58508) az M8 gyorsforgalmi út engedélyeztetési eljárásához készülő örökségvédelmi hatástanulmányhoz 2007-ben végzett terepbejáráson találtak őskori leletek mellett középkori kerámiatöredékeket.

Az írott forrásokban a középkori Czich és Ehy vélhetően a Kisláng, Mezőszentgyörgy és Mátyásdomb határánál ma is létező Ecsivel azonosítható. A középkori falunak és templomának megtalálása még a jövő kutatásának feladata.

A középkori Láng falu és temploma Soponya közigazgatási területének déli részén található (97913 azonosítóval Soponya-Láng néven nyilvántartott régészeti lelőhely), ezért ebben a hatástanulmányban nem foglalkozunk vele.

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGRE

2.1. A területfelhasználási változások ismertetése

1. A Fő utca és a Szent István utca kereszteződésétől északra lévő telektömb változásai

A Fő u. és a Szent István u. kereszteződésétől északra lévő tömbfeltárás nem valósul meg. A telektömbben lévő lakóingatlanok falusias lakóterület építési övezetbe, a hivatal és az óvoda épülete intézményi vegyes építési övezet lesz. Ezen kívül az útszabályozások megszűnése miatt a 377 hrsz-ú ingatlan egésze kereskedelmi szolgáltató gazdasági terület besorolású lesz, különleges beépítésre szánt mezőgazdasági üzemi építési övezetbe kerülnek a 369/3 és a369/4 hrsz-ú ingatlanok, ahol jelenleg is ennek a területhasználatnak megfelelő tevékenység folyik (1.1–1.15. továbbra is beépítésre szánt terület).

2. A Fő utca és a Szent István utca kereszteződésétől nyugatra lévő telektömb változásai

A Fő u. és a Szent István u. kereszteződésétől nyugatra lévő tömbfeltárás nem valósul meg. A telektömbben lévő lakóingatlanok falusias lakóterület építési övezetbe fognak tartozni (2.1–2.2., 2.4., 2.6–2.7.: továbbra is beépítésre szánt terület). A 339 hrsz-ú ingatlanon különleges beépítésre nem szánt sport övezetbe (2.5., 2.12.: beépítésre nem szánt terület), a 272/1 és 272/2 hrsz-ú ingatlanok zöldterület övezetbe kerülnek (2.8., 2.10.: továbbra is beépítésre szánt terület).

Településközponti vegyes építési övezet csak az iskola és kultúrház, illetve a mellettük lévő 340 hrsz-ú telek marad.

Különleges beépítésre szánt mezőgazdasági üzemi építési övezetbe kerülnek a 325/1 és a 326 hrsz-ú ingatlanok, ahol jelenleg is ennek a területhasználatnak megfelelő tevékenység folyik (2.3., 2.14–2.15.: továbbra is beépítésre szánt terület).

3. A Fő utca és a Szent István utca kereszteződésétől keletre lévő telektömb változásai

A Fő u. és a Szent István u. kereszteződésétől keletre lévő tömbfeltárás nem valósul meg. A telektömbben lévő lakóingatlanok falusias lakóterület építési övezetbe kerülnek (3.1–3.7.: továbbra is beépítésre szánt terület). Ez alól kivétel a 459 hrsz-ú út által körül határolt terület és az orvosi rendelő ingatlanja, melyek településközponti vegyes terület besorolásúak maradnak.

4. A Fő utca és a Szent István utca kereszteződésétől keletre lévő telektömb változásai

A Fő u. és a Szent István u. kereszteződésétől keletre lévő tömbfeltárás nem valósul meg. A telektömbben lévő lakóingatlanok falusias lakóterület építési övezetbe kerülnek (4.2., 4.5–4.13.: továbbra is beépítésre szánt terület). Ez alól kivétel a katolikus templom területe, ami településközponti vegyes terület besorolású marad, továbbá a telektömb északnyugati szegletében lévő kereskedelmi szolgáltató gazdasági terület is megmarad.

Különleges beépítésre szánt mezőgazdasági üzemi építési övezetbe kerülnek a 526, 527 és az 528/1 hrsz-ú ingatlanok, ahol jelenleg is ennek a területhasználatnak megfelelő tevékenység folyik (4.1., 4.3–4.4.: továbbra is beépítésre szánt terület).

5. A Szent István utca Kossuth Lajos utcától délre lévő szakaszának két oldalán található kertvárosias lakóterületek változása

A Szent István u. Kossuth Lajos utcától délre lévő szakaszának két oldalán található ingatlanok kertvárosias lakó helyett falusias lakó építési övezetbe kerülnek (5.1–5.9.: továbbra is beépítésre szánt terület).

6. A Táncsics utcában lévő zöldterület megszűnése

A Táncsics utcában lévő Zé jelű (településszerkezeti terven Kf) jelű övezet falusias lakóterület építési övezet lesz. A jogszabályi megfelelés miatt közkert övezet kijelölés történik a 875/1 hrsz-ú ingatlanon (6.1.: beépítésre nem szánt terület).

Új beépítésre szánt terület kijelölés történik. Az érintett ingatlanok: 875/1, 875/2, 878, 879/1.

7. A belterület déli részén lévő ipari gazdasági területek változása

A belterület déli részén lévő ipari gazdasági területek különleges beépítésre szánt mezőgazdasági üzemi terület besorolásúak lesznek (7.1–7.2.: továbbra is beépítésre szánt terület).

8. A Bozót-patak melletti zöldterületek változásai

A belterülettől keletre lévő Bozót-patak melletti zöldterületek a művelési ágaknak, illetve a FMTrT mezőgazdasági és erdőgazdálkodási térségének megfelelően véderdő és tájgazdálkodási mezőgazdasági terület besorolásúak lesznek (8.1–8.9.: beépítésre nem szánt terület).

9. A 099 hrsz-ú ingatlan erdőterületbe sorolása

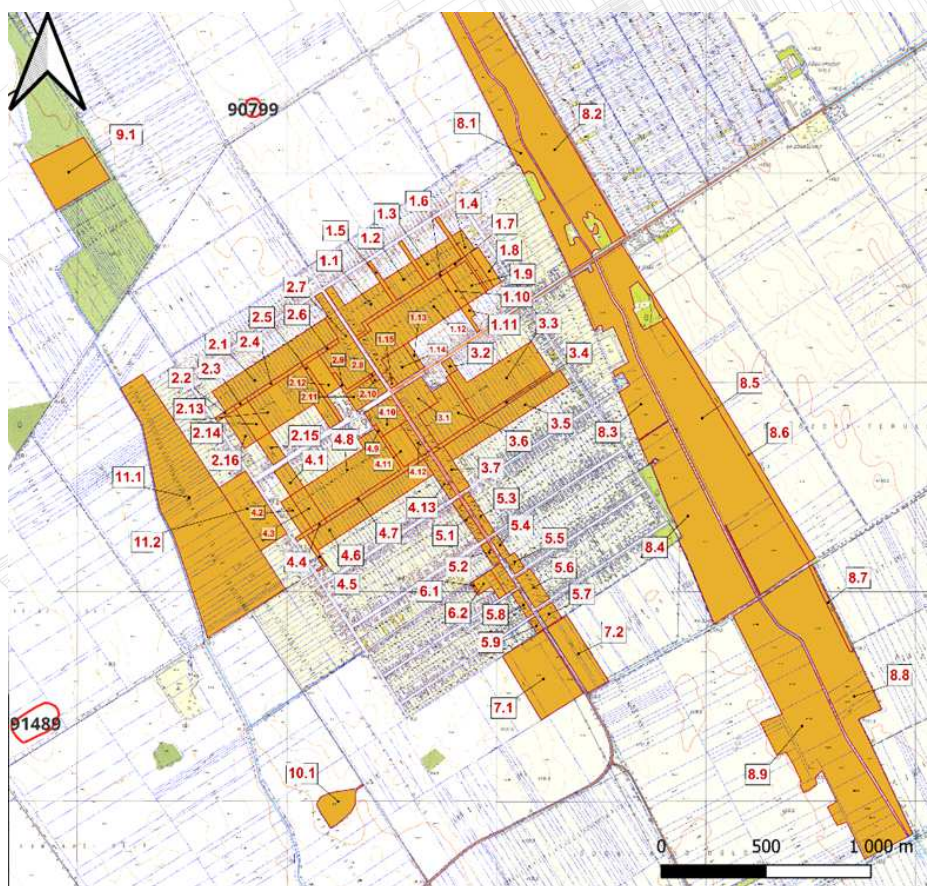
A megyei tervi erdőgazdálkodási térségnek való megfelelés miatt a 099 hrsz-ú ingatlan egésze egyéb erdőterület besorolású lesz. A terület művelési ága erdő (9.1.: beépítésre nem szánt terület).

10. A rekultivált szemétkerakó telep változása

A rekultivált szemétkerakó területe különleges területhasználatból általános mezőgazdasági területhasználatba kerül (10.1.: beépítésre nem szánt terület).

11. A Sándor utcától nyugatra lévő tartalék lakóterületek változása

A Sándor utcától nyugatra lévő lakóterület hátsó ingatlanjai, amelyek nem rendelkeznek közútsatlakozással, általános mezőgazdasági területfelhasználásba kerülnek (11.1.: beépítésre nem szánt terület). Ezen kívül a 31/1, 32/2, 32/4, 33/2, 33/3, 34/1, 34/2, 35/1 hrsz-ú ingatlanok falusias lakóterületből különleges beépítésre szánt mezőgazdasági üzemi területfelhasználásba kerülnek (11.2.: továbbra is beépítésre szánt terület).

növényzettel fedettsége miatt nem volt terepbejárással kutatható (6. ábra). A rendelkezésünkre álló adatok alapján a változás örökségvédelmi kockázattal nem jár.

6. ábra: A 6. számú változással érintett új beépítésre szánt terület a Táncsics utca (bal oldali kép) és az Ady Endre utca felől. Forrás: Kisláng Község Önkormányzata megbízásából végzett terepbejárás feltárási

Továbbra is beépítésre szánt területek

A változásokkal érintett továbbra is beépítésre szánt területek közül egyik sincs nyilvántartott régészeti lelőhelyek közelében és a vízfolyások viszonylag távolabbi elhelyezkedése okán régészeti érdekű területnek sem minősülnek (ld. 5. ábra). Egyik sem bizonyult terepbejárással kutathatónak, egy részük a beépítettségük és bekerítettségük miatt, másik részük a növényzettel fedettségük miatt.

Beépítésre nem szánt területek

A beépítésre nem szánt területek közül a 8.1–8.9. (Bozót-patak mellett zöldterületek), 9.1.(hrsz.: 099 erdőterület), 10.1. (rekultivált személtlerakó) és 11.1. jelű (Sándor utcától Ny-ra levő területek) változásokkal érintett földrészletek minősülnek régészeti érdekű területeknek vízfolyások közelsége miatt (ld. 5. ábra). Terepbejárással egyik terület sem volt kutatható a növényzettel való fedettségük miatt. Régészeti lelőhelyekre utaló konkrét adatok hiányában, és tekintettel arra, hogy beépítésre nem szánt területekről van szó, a változásokban rejlő örökségvédelmi kockázatot igen alacsonynak látjuk. Amennyiben ezeken a területeken esetlegesen bármilyen földmunkára kerülne sor, az értékvédelmi tervben foglaltak szerint kell eljárni.

3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV (RÉGÉSZET)

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek kivétel nélkül külterületen helyezkednek el, ami örökségvédelmi szempontból kifejezetten előnyös, hiszen ott földmunkával járó beruházásoknak jelentősen kisebb az esélye.

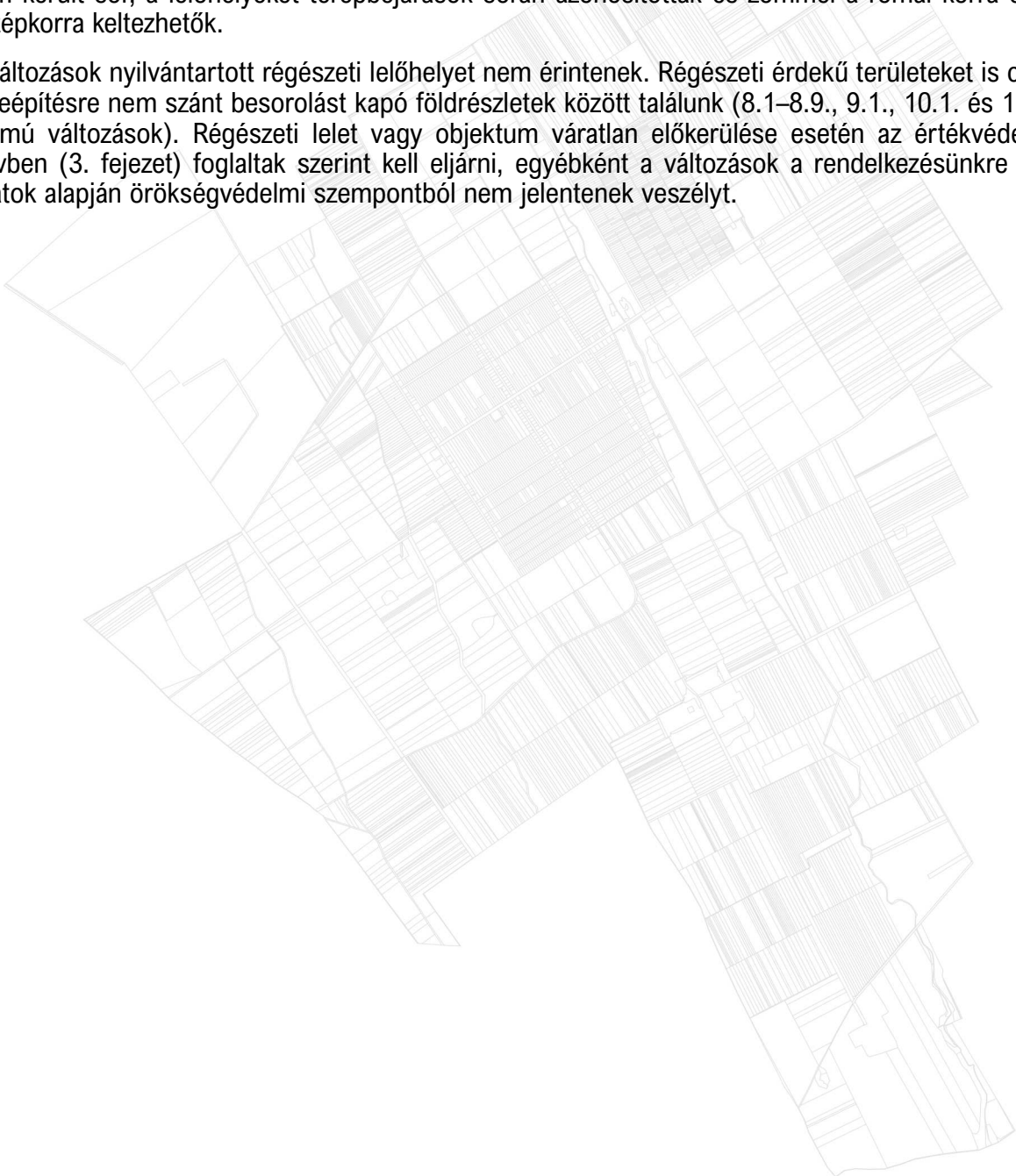
A beépítésre nem szánt 8.1–8.9., 9.1., 10.1. és 11.1. számú változásokkal érintett földrészletek régészeti érdekű területnek minősülnek, ahol nagy eséllyel kerülhetnek elő eddig ismeretlen régészeti lelőhelyek. Erre tekintettel fel kell arra hívnunk a figyelmet, hogy amennyiben bármilyen régészeti feltáráson kívüli földmunka során régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet abbahagyni, majd a jegyző útján a hatóságnak (Fejér Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztálya, cím: 8000 Székesfehérvár, Mátyás király krt. 13., tel.: 06 22 795-781) azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárási elvégzésére jogosult intézményt (Kötv. 24. § (2)). Az ügyintézés hatékonysága és az esetlegesen szükségessé váló mentő feltárási elvégzésére jogosult intézményt is rövidúton tájékoztatni (Szent István Király Múzeum, 8000 Székesfehérvár, Fő u. 6., tel.: 06 22 315-583, e-mail: titkarsag@szikm.hu , regeszet@szikm.hu). A feltárási jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült

régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni (Kötv. 24. § (3)). **A mentő feltárás során felmerülő költségeket a feltárássra jogosult intézmény viseli.**

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Kisláng régészeti szempontból gyengén felderített és alig kutatott területnek tekinthető, a közigazgatási területét átszelő három vízfolyás (Bozót-patak, Kislángi-árok, Hosszú-völgyi-patak) ellenére mindössze 6 kisebb régészeti lelőhely szerepel a közhiteles nyilvántartásban. Ezek közül egy sem fokozottan vagy kiemelten védett. A közhiteles nyilvántartás adataihoz képest kiegészítő információkat a Szent István Király Múzeum adattára sem tartalmazott. Ásatásra Kislángon még nem került sor, a lelőhelyeket terepbejárások során azonosították és zömmel a római korra és a középkorra keltezhetőek.

A változások nyilvántartott régészeti lelőhelyet nem érintenek. Régészeti érdekű területeket is csak a beépítésre nem szánt besorolást kapó földrészletek között találunk (8.1–8.9., 9.1., 10.1. és 11.1. számú változások). Régészeti lelet vagy objektum váratlan előkerülése esetén az értékvédelmi tervben (3. fejezet) foglaltak szerint kell eljárni, egyébként a változások a rendelkezésünkre álló adatok alapján örökségvédelmi szempontból nem jelentenek veszélyt.

NYILATKOZAT A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY ELKÉSZÍTÉSÉRE VALÓ JOGOSULTSÁGRÓL

Alulírott dr. Szücsi Frigyes régész nyilatkozom, hogy a 439/2013. (XI.20.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdése szerinti előírásoknak megfelelek, valamint a 10. § szerinti szakértői nyilvántartásban szerepelek.

Okleveles régész szakképesítést igazoló okirat száma: ELTE-BTK-0144/2012

Szakértői nyilvántartási szám: 16-003

A Kisláng község települési örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészeiben tervezett megoldások megfelelnek az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

Bakonykúti, 2023. június 25.

dr. Szücsi Frigyes
régész, örökségvédelmi szakértő